

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले
वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

उमेशकुमार पण्डित

परीक्षा क्रमाङ्क : २८२६७६/०६८

त्रि.वि.दर्ता नं. : ९-२-९-५६०-२००३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षाअन्तर्गत
स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको
प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

२०७५/२०१९

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोधपत्रभित्रका प्राथमिक सामग्रीहरू कहीं कतैबाट साभार गरिएका छैनन् । साभार गरिएका सामग्रीहरूको सन्दर्भाङ्कन गरिएको छ । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोधपत्र नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७५/११/१५

.....
उमेशकुमार पण्डित
शोधार्थी

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको प्रस्तुत 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी उमेशकुमार पण्डितले मेरा निर्देशनमा रही तयार पार्नु भएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई
(शोध निर्देशक)

मिति : २०७५/११/१५

Date : 27, Feb, 2019

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यक्रमका निम्ति यस सङ्कायतर्फको छात्र उमेशकुमार पण्डितद्वारा 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा तयार पारिएको यो शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं. नाम	हस्ताक्षर
१. प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)
२. प्रा.डा. राजेन्द्रप्रसाद पौडेल (शोध विशेषज्ञ)
३. प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (शोध निर्देशक)

मिति : २०७५/११/१५

Date : 17, feb, 2019

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको छ । यो शोधपत्र 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा तयार पारिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा आफ्नो अत्यन्त व्यस्त समयलाई व्यवस्थापन गरी मलाई अमूल्य समय, समुचित सुभावा, सल्लाह र मार्ग निर्देशन दिनुहुने आदरणीय गुरु प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराईज्यूको कुशल निर्देशनका लागि हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्र लेखनको आरम्भदेखि नै आफ्नो अमूल्य समय, सुभावा तथा सल्लाह दिई उत्प्रेरित गर्नु हुने आदरणीय गुरु विभागीय प्रमुख प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराईज्यू तथा शोध विशेषज्ञ प्रा.डा. राजेन्द्रप्रसाद पौडेल ज्यूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु साथै आफ्नो महत्त्वपूर्ण समयका बाबजुद पनि आवश्यक सल्लाह सुभावा दिई सहयोग पुऱ्याउनु हुने विभागका गुरु तथा गुरु आमाहरूप्रति आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा सहयोग गर्नु हुने मेरा आत्मीय मित्रहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । शोधपत्र लेखनका क्रममा सामग्री सङ्कलन गर्नका लागि सहयोग गरिदिनु हुने सुनसरी जिल्लाका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक, शिक्षिकाका साथै विद्यार्थी भाइ बहिनीहरूप्रति आभारी छु ।

जीवनमा सदा इज्जत र प्रतिष्ठाका लागि सङ्घर्ष गर्नु पर्दछ भन्ने अर्ती उपदेश दिँदै विभिन्न व्यावहारिक र आर्थिक समस्याहरूसँग सङ्घर्ष गरेर आफ्नो अमूल्य समय, श्रम र पसिना खर्चेर सदा स्नेह, माया र ममताले मलाई यस अवस्थासम्म ल्याई पुऱ्याउन साथ दिई सहयोग गर्नुहुने मेरा आदरणीय हजुरबुवा स्व.श्री भोला पण्डित, पिता श्री रामदास पण्डित, माता ललितादेवी पण्डितप्रति म सदैव ऋणी छु । मेरो अध्ययनका क्रममा मलाई सधैं सहयोग र हौसला बढाई मेरो पढाइलाई अधि बढाउन सहयोग पुऱ्याउने तथा शोधपत्रलाई आफ्नो परिश्रम लगाएर कम्प्युटर टङ्कनमा सहयोग गरिदिने मेरी जीवन सङ्गिनी रुकमिनीकुमारी पण्डितप्रति हृदयदेखि कृतज्ञ रहनेछु ।

अन्त्यमा, प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर समक्ष पेस गर्दछु ।

उमेशकुमार पण्डित

मिति : २०७५

शोधार्थी

शोधसार

शोध शीर्षक : 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन'

शोधार्थी : उमेशकुमार पण्डित

शोध निर्देशक : प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई

विभाग/क्याम्पस : नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर ।

शैक्षिक वर्ष : २०६८/०६९

अध्याय : पाँच

जम्मा पृष्ठ : ११२

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह एम.एड. दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो ।

यस 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्रका उद्देश्यहरू कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्नु, विद्यालय प्रकृतिका आधारमा कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक स्थिति देखाउनु र कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि सुधारका उपायहरू सुझाउनु रहेका छन् ।

अनुसन्धानलाई निश्चित उद्देश्य प्राप्त गर्न अपनाउने नमुना छनोट, तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने प्रक्रिया अध्ययन विधिभित्र पर्दछ । यस अध्ययनमा प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । यस अध्ययनमा पुस्तकालयीय तथा क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरी प्रश्नावलीको माध्यमबाट १० ओटा विद्यालयका १०० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुनाका रूपमा लिई तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्य गरिएको छ । प्रश्नहरूको उत्तरपुस्तिकाको आधारमा वनर्णात्मक विधिको प्रयोग गर्दै सरल र स्पष्ट भाषामा व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनका क्रममा गर्ने त्रुटिहरूको परीक्षण गरी सकेपछि नतिजाको व्याख्या र विश्लेषण तथा तुलना गरी निष्कर्ष निकालिएको छ :

- सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४८ जना अर्थात् ४८ प्रतिशतले ७०% भन्दा बढी अङ्क प्राप्त गरेको पाइयो भने २७ जना अर्थात् २७ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् र २५ जना अर्थात् २५ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूले लिङ्गमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ ।
- १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५४ जना अर्थात् ४८ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो उत्तर दिएका, ३० जना अर्थात् ३० प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका, १६ जना अर्थात् १६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूले वचनमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ ।
- वाक्यगठनका तत्वमध्ये पुरुषमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, २८ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेका, ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूले पुरुषमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ ।
- कालमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३९ जना अर्थात् ३९ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो उत्तर दिएका, २५ जना अर्थात् २५ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कालगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- पक्षमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये २६ जना अर्थात् २६ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, १८ जना अर्थात् १८ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ५६ जना अर्थात् ५६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले पक्षगत त्रुटि बढी गरेको देखिन्छ ।

- भावमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३० जना अर्थात् ३० प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो गरेका, ३२ जना अर्थात् ३२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ३८ जना अर्थात् ३८ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले भावगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- वाच्यमा भने १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३१ प्रतिशत विद्यार्थीले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेका तथा ४७ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले वाच्यगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये कारकमा १२ जना अर्थात् १२ प्रतिशतले मात्र राम्रो उत्तर (७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त) दिएका, २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ६६ जना अर्थात् ६६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कारकमा त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- कथनमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४ जना अर्थात् ४ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेका तथा ७४ जना अर्थात् ७४ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कथनमा त्रुटि निकै बढी गरेको देखिन्छ ।
- वाक्यसम्बन्धी अध्ययनमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये २७ जना अर्थात् २७ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, ३७ जना अर्थात् ३७ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले वाक्यमा गरेको त्रुटि सन्तोषजनक नै देखिन्छ ।
- सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिलाई तुलनात्मक रूपमा भन्नुपर्दा छात्राले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः ८,६,२८,२६,४४,३०,४०,५८,६२,२८ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । त्यसैगरी छात्राले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २२,२६,४४,४६,६८,४६,५४,७४,८६,४४ प्रतिशत त्रुटि

गरेका छन् । यसरी हेर्दा छात्राले भन्दा छात्रले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः १४,२०,१६,२०,२४,१६,१४,१६,२४,१६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

- विद्यालय प्रकृतिका आधारमा भन्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिलाई तुलनात्मक रूपमा भन्नुपर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २८,३०,६०,५८,७२,५६,७६,८६,९२,५८ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २,२,१२,१४,४०,२०, १८,४६,५६,१४ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । यसरी हेर्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २६,२८,४८,४४,३२,३६,५८,४०,३६,४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।
- वाक्यगठनका क्रममा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमध्ये सबैभन्दा कम त्रुटि वचनमा (१६%) र सबैभन्दा बढी त्रुटि कथन (७४%) र कारकमा (६६%) गरेको पाइएको छ ।
- समग्र विश्लेषणलाई हेर्दा विद्यार्थीहरूमा बढी त्रुटि गर्ने कारणहरूमा मातृभाषाको प्रभाव, सामाजिक र पारिवारिक वातावरण, समुदायको प्रभाव, विद्यालयको भौतिक तथा व्यवस्थापन पक्ष र शैक्षिक पक्ष कमजोर हुनु, शिक्षकहरूलाई तालिमको अभाव र भाषाप्रति उदासीनता आदि रहेको देखिन्छ ।

सङ्क्षेपसूची

सङ्क्षेप		पूर्ण रूप
उ.मा.वि.	-	उच्च माध्यमिक विद्यालय
मा.वि.	-	माध्यमिक विद्यालय
नि.मा.वि.	-	निम्न माध्यमिक विद्यालय
प्रा.डा.	-	प्राध्यापक डाक्टर
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपा.शि	-	नेपाली शिक्षा
ने.भा.शि.वि.	-	नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
वि.सं.	-	विद्यार्थी सङ्ख्या
दो.सं.	-	दोस्रो संस्करण
पृ.	-	पृष्ठ
प्र.	-	प्रतिशत
लि.	-	लिङ्ग
व.	-	वचन
पु.	-	पुरुष
का.	-	काल
प.	-	पक्ष
भा.	-	भाव
वा.	-	वाच्य
कार.	-	कारक
क.	-	कथन
वाक्.	-	वाक्य

विषयसूची

शीर्षक	पृष्ठ
अध्याय एक	
शोधको परिचय	१-६
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधको उद्देश्य	३
१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता	३
१.५ अध्ययनको सीमा	५
१.६ शोधपत्रको ढाँचा	६
अध्याय दुई	
पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा	७-२७
२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा	७
२.१.१ पुस्तक समीक्षा	७
२.१.२ शोधपत्रको समीक्षा	८
२.२ सैद्धान्तिक अवधारणा	१५
२.२.१ भाषा	१६
२.२.२ वाक्यको परिचय र परिभाषा	१७
२.२.२.१ सरल वाक्य	१८
२.२.२.२ मिश्र वाक्य	१८
२.२.२.३ संयुक्त वाक्य	१८
२.३ त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणा	१८
२.३.१ त्रुटिविश्लेषणको परिचय	१८
२.४ वाक्यगठनको परिचय	२०
२.४.१ परिचय	२०
२.४.२ परिभाषा	२०
२.४.३ वाक्यगठनसम्बन्धी त्रुटिका क्षेत्रहरू	२१
२.४.३.१ लिङ्ग	२२

२.४.३.२ वचन	२२
२.४.३.३ पुरुष	२३
२.३.३.४ काल	२३
२.४.३.५ पक्ष	२४
२.४.३.६ भाव वा अर्थ	२४
२.४.३.७ वाच्य	२५
२.४.३.८ कारक	२५
२.४.३.९ वाक्य	२६
२.४.३.१० कथन	२६
२.५ वाक्यगठनसम्बन्धी अध्ययनको आवश्यकता	२७
२.६ भाषा पाठ्यपुस्तकमा वाक्यगठनको स्थान	२७

अध्याय : तीन

शोधविधि र प्रक्रिया	२८-२९
३.१ शोधविधि	२८
३.२ अध्ययन प्रक्रिया	२८
३.२.१ पहिचान	२८
३.२.२ जनसङ्ख्या छनोट	२८
३.२.३ सामग्री निर्माण	२८
३.२.४ सामग्री सङ्कलन	२९
३.२.४.१ प्राथमिक स्रोत	२९
३.२.४.२ द्वितीयक स्रोत	२९
३.२.५ तथ्याङ्क सङ्कलन	२९
३.२.६ व्याख्या विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण	२९

अध्याय चार

व्याख्या र विश्लेषण	३०-६०
४.१ वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन	३०
४.१.१ लिङ्गका आधारमा	३०
४.१.२ वचनका आधारमा	३१

४.१.३ पुरुषका आधारमा	३२
४.१.४ कालका आधारमा	३३
४.१.५ पक्षका आधारमा	३४
४.१.६ भावका आधारमा	३५
४.१.७ वाच्यका आधारमा	३६
४.१.८ कारकका आधारमा	३७
४.१.९ कथनका आधारमा	३८
४.१.१० वाक्यका आधारमा	३९
४.२ छात्र र छात्राले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन	४१
४.२.१ लिङ्गका आधारमा	४१
४.२.२ वचनका आधारमा	४२
४.२.३ पुरुषका आधारमा	४३
४.२.४ कालका आधारमा	४३
४.२.५ पक्षका आधारमा	४४
४.२.६ भावका आधारमा	४५
४.२.७ वाच्यका आधारमा	४६
४.२.८ कारकका आधारमा	४६
४.२.९ कथनका आधारमा	४७
४.२.१० वाक्यका आधारमा	४८
४.३ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन	४९
४.३.१ लिङ्गका आधारमा	४९
४.३.२ वचनका आधारमा	५०
४.३.३ पुरुषका आधारमा	५१
४.३.४ कालका आधारमा	५२
४.३.५ पक्षका आधारमा	५३
४.३.६ भावका आधारमा	५४
४.३.७ वाच्यका आधारमा	५५
४.३.८ कारकका आधारमा	५५

४.३.९ कथनका आधारमा	५६
४.३.१० वाक्यका आधारमा	५७
४.४ त्रुटि निराकरणका उपायहरू	५९
अध्याय पाँच	
सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता	६१-६४
५.१ सारांश	६१
५.२ निष्कर्ष	६१
५.३ उपयोगिता	६४

तालिका सूची

चित्र सूची

	पेज नं.		पेज नं.
तालिका १	३१	चित्र १	४१
तालिका २	३२	चित्र २	४९
तालिका ३	३३	चित्र ३	५८
तालिका ४	३४		
तालिका ५	३५		
तालिका ६	३६		
तालिका ७	३७		
तालिका ८	३८		
तालिका ९	३९		
तालिका १०	४०		
तालिका ११	४१		
तालिका १२	४२		
तालिका १३	४३		
तालिका १४	४४		
तालिका १५	४४		
तालिका १६	४५		
तालिका १७	४६		
तालिका १८	४६		
तालिका १९	४७		
तालिका २०	४८		
तालिका २१	५०		
तालिका २२	५०		
तालिका २३	५१		
तालिका २४	५२		
तालिका २५	५३		
तालिका २६	५४		
तालिका २७	५५		
तालिका २८	५६		
तालिका २९	५७		
तालिका ३०	५७		

अध्याय एक शोध परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

मानवीय भावना एक अर्कामा सम्प्रेषण गर्ने सशक्त माध्यम भाषा हो जसको प्रत्यक्ष सम्बन्ध मानव र मानव समाजसँग हुन्छ । अर्थात् भाषा मानवीय वस्तु हो; मानवेत्तर बोलीलाई भाषा मान्न सकिन्न । त्यसैगरी मानवले पनि आफ्ना विचार सम्प्रेषण गर्ने सबै माध्यम भने भाषा हुँदैन । तसर्थ 'मानवीय उच्चारण अवयवद्वारा उच्चरित यादृच्छिक ध्वनि प्रतीकहरूको त्यो व्यवस्थालाई भाषा भनिन्छ, जसका सहायताबाट समाजका मानिसहरू विचार विनिमय गर्दछन् ।' (न्योपाने र अन्य, २०६७:२) । भाषा हुन उत्पादनशीलता तथा सृजनशीलता हुन जरुरी छ ।

संरचनाका दृष्टिले वाक्य सबभन्दा ठुलो एकाइ भएपनि तहगत हिसाबले यो तलबाट ध्वनि, वर्ण, रूप, शब्द वा पद, शब्द समूह वा पदावली र उपवाक्यभन्दा माथि सातौँ तहको एकाइ हो भने यसभन्दा माथि पनि अनुच्छेद, परिच्छेद र सङ्कथन गरी भाषाका तीन तह बाँकी रहन्छन् तर भाव वा अर्थका दृष्टिले हेर्दा वाक्य भाषाको आधारभूत एकाइको रूपमा रहन्छ । व्याकरणिक दृष्टिले चाहिँ वाक्य रूप, शब्द वा पद, शब्द समूह वा पदावली र उपवाक्यभन्दा माथि अन्तिम ठुलो एकाइ हो ।

वाक्यभित्र ध्वनिदेखि उपवाक्यसम्मका भाषिक एकाइहरू समेटिएको भए तापनि दुई वा दुईभन्दा बढी वाक्यखण्डहरू नै वाक्यका संरचक घटक हुन् । सामान्यतया वाक्य भनेको भाषाको मुख्य एकाइ हो भने वाक्य हुनाका निम्ति कम्तिमा दुईवटा वाक्यखण्ड हुनु आवश्यक छ । पूर्ण विचारको अभिव्यक्ति हुनु, आफैँमा पूर्ण हुनु, सार्थक शब्दहरूको समूहका रूपमा रहनु, वाक्य खण्डबाट निर्मित हुनु, एक वा एकभन्दा बढी समापिका क्रियापद लिनु, उद्देश्य र विधेय खण्डका रूपमा रहनु आदि वाक्यका विशेषताहरू हुन् । 'संरचनाका दृष्टिले कम्तिमा ध्वनि, रूप, पद र वाक्यांशयुक्त र बढीमा दुई वा दुईभन्दा बढी वाक्यखण्डहरूको योगबाट निर्मित हुने तथा प्रकार्यका दृष्टिले सार्थक शब्द नै मुख्य रहेर समापिका क्रियापदको प्रयोग भई पूर्ण अर्थ वा भाव प्रकट गर्ने भाषाको आधारभूत एकाइ वाक्य हो ।' (पौडेल र खनाल, २०६४:२२२) ।

विद्यार्थीको ज्ञान र अनुभवसँगै उसको वाक्यगठन क्षमताको पनि अभिवृद्धि हुँदै जान्छ । तर पनि विद्यार्थीहरू उच्च तहसम्म पुगिसक्ता पनि वाक्य निर्माणका क्रममा अनेक त्रुटिहरू गरिरहेका हुन्छन् । वाक्य निर्माणका क्रममा गर्ने यस्ता त्रुटिहरूको कारणले गर्दा उनीहरूको सिकाइ प्रक्रिया नै अन्यौलग्रस्त हुन पुग्दछ तथा जानेका कुरा पनि सही रूपमा अभिव्यक्त गर्न सक्तैनन् जसका कारणले समग्र शिक्षा प्रणाली नै असफल हुने स्थिति सिर्जना भएको देखिन्छ । तसर्थ विद्यार्थीले वाक्य निर्माणका क्रममा कहाँ-कहाँ त्रुटि गर्दछन्, त्यसको जानकारी लिन, पृष्ठपोषण प्रदान गर्न, शिक्षकका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त गरी शैक्षिक योजना तयार गर्न विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन औचित्यपूर्ण भएकाले 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा केन्द्रित भएर यो शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

१.२ समस्याकथन

कुनै पनि भाषा सिकाइका क्रममा त्रुटि हुनु स्वाभाविक छ । त्रुटिले भाषा सिकाइको प्रकृति तथा प्रवृत्तिलाई सङ्केत गरेको हुन्छ । त्रुटिविना भाषा सिक्न त्यति सहज छैन । तसर्थ यसले मानव मात्रको भाषा सिकाइका सार्वभौम प्रक्रियाको जानकारीमा समेत थप बल मिल्छ (अधिकारी, २०६२:१२८-१२९) । फलतः भाषा सिकाइको क्रममा त्रुटि नै सफलताको द्योतक हो । स्तरीय नेपाली भाषा शिक्षणका लागि स्नातक र स्नातकोत्तर तहको आधारस्तम्भका रूपमा रहेको कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीको नेपाली भाषासम्बन्धी क्षमता र उनीहरूले गर्ने त्रुटिको विश्लेषण गरी सोही अनुरूप शिक्षण प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने आवश्यकता हुन्छ । त्रुटिविश्लेषण भाषाका सिकाइ प्रक्रियाको अध्ययन गर्ने एउटा महत्त्वपूर्ण पद्धति हो ।

त्रुटिविश्लेषण र भाषाशिक्षणबीच अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ । भाषा सिक्ने क्रममा शिक्षार्थीले गर्ने अनेक प्रकारका भूलहरूलाई नै त्रुटि नामकरण गरिएको हो । ती त्रुटिहरू वाक्यगठनगत, वर्णविन्यासगत, उच्चारणगत, लिपिजनित, रूपगत, सङ्गतिगत, पदावलीगत, वाक्यगत, अर्थगत, सङ्कथनगत, अपूर्ण सिकाइगत, स्वरूपगत आदि हुन सक्छन् । यस अध्ययनमा मूलतः कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन विश्लेषणलाई समस्याको विषयवस्तु बनाइएको छ ।

शोधकार्य निम्नलिखित समस्यामा केन्द्रित रहेको छ :

- क. कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा कस्ता त्रुटिहरू गर्दछन् ?
- ख. कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक स्थिति कस्तो छ ?
- ग. विद्यालय प्रकृतिका आधारमा कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक स्थिति कस्तो छ ?
- घ. कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि सुधारका उपायहरू के-के हुन सक्छन् ?

१.३ शोधको उद्देश्य

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनसम्बन्धी यस शोधकार्यका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- क. कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु,
- ख. कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्नु,
- ग. विद्यालय प्रकृतिका आधारमा कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक स्थिति देखाउनु,
- घ. कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि सुधारका उपायहरू सुझाउनु ।

१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता

नेपालको संविधान (२०७१), भाग १ धारा ६ मा 'नेपालमा बोलिने सबै मातृभाषाहरू राष्ट्रभाषा हुन् ।' भनेर नेपाली भाषा लगायत नेपालमा बोलिने नेपालका सबै भाषालाई नेपालको राष्ट्रभाषा मानिएको छ । नेपालको संविधान (२०७१) धारा ७ मै 'देवनागरी लिपिमा लेखिने नेपाली भाषा नेपालको सरकारी कामकाजको भाषा हुनेछ ।' भनी नेपाली भाषालाई संवैधानिक मान्यता प्रदान गरिएको छ ।

सरकारी कामकाजको भाषा भएपनि नेपाली भाषा सम्पूर्ण नेपालीहरूको साझा मातृभाषाको रूपमा स्थापित हुन सकेको पाइँदैन । नेपाली भाषाको संवैधानिक मान्यता विविध जातिगत समुदायका मातृभाषाहरूमध्ये उच्च रहेको छ । नेपाली भाषाको राष्ट्रिय र

अन्तराष्ट्रिय भूमिका समेत रहेका कारण स्तरीयता प्रदान गर्न, अभिव्यक्ति क्षमता बृद्धि गर्न, वाक्यगठन शुद्धतामा जोड दिनु आवश्यक छ, जसका लागि त्रुटि विहिन अभिक्षमता बृद्धि गर्नु सान्दर्भिक हुन आउँछ ।

विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा विभिन्न किसिमका त्रुटिहरू गर्ने गर्दछन् । यस्ता त्रुटिहरू कहाँ र के-कस्ता कारणले गर्दा हुने गरेका छन्; त्रुटिको प्रकृति कस्तो छ, आदि पक्षहरूका बारेमा जानकारी भएमा सोही अनुसार शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा संलग्न गराई उपयुक्त शिक्षण विधि र उपयुक्त शिक्षण सामग्री सङ्कलन, निर्माण एवम् प्रयोगमा जोड दिँदै व्यक्तिगत र सामुहिक अभ्यासमा जोड दिएर त्रुटि निराकरण गर्न सकिन्छ । भाषा शिक्षणका एक पक्षमा मात्र सीमित नभई यसका अनेकन पक्षसँग त्रुटि अध्ययनको महत्त्व र सम्बन्ध रहेको हुन्छ । भाषा सिकाइको प्रक्रिया तथा उद्देश्य निर्माण गर्नु यस अध्ययन विश्लेषणको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । त्यसैगरी पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणदेखि लिएर शिक्षण विधिको छनोट र मूल्याङ्कन प्रक्रिया समेतमा पनि त्रुटि विश्लेषणको अध्ययन विश्लेषणले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ ।

नेपाली भाषा सिकाइका क्रममा विद्यार्थीहरूले गर्ने वाक्यगठनगत त्रुटिको अध्ययनले भाषा सिकाइलाई स्पष्ट दिशानिर्देश गर्ने हुनाले वाक्यगठनगत त्रुटिहरूको निराकरणका लागि सर्वप्रथम सोही क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन हुनु आवश्यक छ । वाक्यगठनगत नियमको पालनाले लेखन अभिव्यक्ति क्षमता, भाषाको स्तरीयता जस्ता केही पक्ष निर्धारण गर्न सकिन्छ । त्यसकारण वाक्यगठनगत अनुशासन भाषिक शुद्धताका खातिर अत्याज्य मानिन्छ । त्यसैले भाषा सिक्न लागेका विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन विश्लेषण हुन अत्यावश्यक छ ।

विभिन्न शोधपत्रहरूको अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षले विद्यालयका मा.वि. तहसम्मका विद्यार्थीहरूमा वाक्यगठनगत शुद्धता निकै नै कमसल भएको तथा सन्तोषजनक नपाइएकाले कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूमा वाक्यगठनको स्थिति कस्तो छ र उनीहरूले कुन क्षेत्रका कस्ता त्रुटिहरू गर्दछन् भनी पत्ता लगाई सुधारात्मक शिक्षण गर्नु अत्यावश्यक छ । स्नातक र स्नातकोत्तर तहको आधार निर्धारणमा मा.वि. तहले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने हुँदा र यस तहमा हाँसिल गरेका ज्ञान, सीप, क्षमता, कुशलता आदि पक्षले उसको भविष्य निर्धारणमा समेत सहयोगी भूमिका निर्वाह गर्ने हुँदा उक्त तहमा नै वाक्यगठनगत त्रुटिप्रति सचेत हुनु

अपरिहार्य भएका कारण सतर्कताका साथ भाषा शिक्षणमा ध्यान दिन र त्रुटि निराकरणमूलक शिक्षण गर्न प्रेरित गर्नु पनि यस अध्ययनको औचित्य रहेको छ । त्यसैगरी मा.वि. तहका विद्यार्थीहरूले गर्ने वाक्यगठनगत त्रुटिसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्न चाहनेहरूलाई पनि केही हदसम्म भएपनि यस अध्ययनलले पूर्वाधार खडा गर्ने छ साथै नेपाली भाषालाई पहिलो भाषाका रूपमा तथा दोस्रो भाषाका रूपमा प्रयोग गर्ने वक्ता तथा विद्यार्थी लगायत नेपाली दोस्रो भाषाका रूपमा शिक्षण गर्ने शिक्षकहरू समेतलाई अध्ययन तथा अध्यापन कार्यका लागि केही हदसम्म यो अध्ययन सहयोगी हुनेछ । यसका अतिरिक्त भाषाप्रति जानकारी राख्न खोज्ने भाषाप्रेमी तथा कक्षा ११ का विद्यार्थीले गर्ने वाक्यगठनगत त्रुटिक्षेत्र र त्यसका निराकरणका उपायसँग सम्बन्धित जानकारी राख्न खोज्ने आम पाठकहरूका लागि समेत यो अध्ययन उपयोगी हुनेछ । यसभन्दा अगाडि त्रुटिविश्लेषणसँग सम्बन्धित विभिन्न किसिमका अध्ययन अनुसन्धान भए पनि कक्षा ११ का विद्यार्थीले गर्ने वाक्यगठनगत त्रुटिको विश्लेषण सम्बन्धी खासै अध्ययन अनुसन्धान नभएकाले पनि यो अनुसन्धान औचित्यपूर्ण रहेको छ ।

१.५ अध्ययनको सीमा

प्रस्तुत शोध कार्यको अध्ययनलाई निम्नलिखित सीमाभित्र सीमाङ्कन गरिएको छ :

- क. प्रस्तुत शोधलाई सुनसरी जिल्लाका १० वटा मा.वि.को कक्षा ११ का १०/१० जना गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कको अध्ययन विश्लेषणमा सीमित गरिएको छ,
- ख. प्रस्तुत शोधपत्रलाई विद्यालय प्रकृति तथा लैङ्गिकताका आधारमा कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक स्थिति केलाउनमा सीमित गरिएको छ,
- ग. शोधपत्र उक्त विद्यार्थीहरूले देखाउने विभिन्न भाषिक क्षमतामध्ये नेपाली भाषाको वाक्यगठन सीपसम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषणमा सीमित रहेको छ,
- घ. प्रस्तुत अध्ययनलाई वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको क्षेत्रमध्ये लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य, कारक, कथन तथा सरल, संयुक्त र मिश्र वाक्यसँग सम्बन्धित त्रुटिहरूको अध्ययनविश्लेषणमा सीमित गरिएको छ ।

१.६ शोधपत्रको ढाँचा

प्रस्तुत शोधपत्रलाई निम्नानुसारको रूपरेखामा प्रस्तुत गरिएको छ :

अध्याय एक : शोध परिचय

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक अवधारणा

अध्याय तीन : अध्ययन विधि र प्रक्रिया

अध्याय चार : व्याख्या तथा विश्लेषण

अध्याय पाँच : सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

सन्दर्भसामग्री

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा

प्रस्तुत शोधकार्यसँग सम्बन्धित पूर्वकार्यको अध्ययनका लागि गरिएका विभिन्न पुस्तक तथा शोधपत्रहरूको समीक्षालाई पुस्तक समीक्षा तथा शोधपत्रको समीक्षा गरी दुई उपशीर्षकमा विभाजन गरी अध्ययन गरिएको छ ।

२.१.१ पुस्तक समीक्षा

लामिछाने (२०५८) द्वारा लिखित 'सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान तथा नेपाली भाषा' नामक पुस्तकमा 'व्याकरणात्मक धारा' शीर्षकअन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव जस्ता व्याकरणात्मक कोटीहरूको चर्चा गरिएको छ । यस पुस्तकमा वाच्य परिवर्तन तथा वाक्यान्तरण र वाक्यको रूपान्तर समेतको चर्चा गरिएको छ साथै त्रुटि विश्लेषण शीर्षकमा भाषा शिक्षणमा त्रुटिको स्थान, त्रुटिको प्रकृति, प्रकार, त्रुटिको पहिचान, वर्णन तथा विश्लेषण समेत गरिएकाले उक्त पुस्तक वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययनका लागि उपयुक्त रहेको छ ।

अधिकारी (२०६७) द्वारा 'प्रयोगात्मक नेपाली व्याकरण' प्रकाशित भएको छ । उक्त पुस्तकमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष तथा वाच्यसँग सम्बन्धित पक्षहरूको विश्लेषण गरिएको छ । यसमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष तथा वाच्यका परिचय तथा प्रकारहरूको व्यापक र विस्तृत विश्लेषण गरिएको छ । यसले प्रस्तुत शोध सम्पन्न गर्नका लागि विद्यार्थीहरूले गर्ने लिङ्गगत, वचनगत, पुरुषगत, कालगत, पक्षगत, भावगत, वाक्यगत लगायतका क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको विश्लेषण गर्न सहयोग पुर्याउने हुँदा उक्त पुस्तक वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययनका लागि सहायक, औचित्यपूर्ण र प्रासङ्गिक देखिन्छ ।

शर्मा र पौडेल (२०६८) द्वारा लिखित 'नेपाली भाषा र साहित्य शिक्षण' पुस्तक प्रकाशित भएको पाइन्छ । यस पुस्तकको अध्याय ६ को ६.३ मा 'वाक्य रचना शिक्षण' शीर्षकअन्तर्गत वाक्य रचना तथा वाक्य शिक्षणसम्बन्धी चर्चा गरिएको छ भने अध्याय ७

मा 'व्याकरण शिक्षण' शीर्षकअन्तर्गत उच्च शिक्षाका सन्दर्भमा व्याकरण शिक्षणको ओचित्यसम्बन्धी समेत चर्चा गरिएको पाइन्छ । यस पुस्तकमा व्याकरण शिक्षणका समस्या र समाधानका उपायहरू प्रस्तुत गरिएको छ । व्याकरण शिक्षणका विधिहरू समेत उल्लेख गरिएकाले उक्त पुस्तक वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययनका लागि सहयोगी, सान्दर्भिक र ओचित्यपूर्ण देखिन्छ ।

गौतम र चौलागाईं (२०७०) द्वारा 'भाषाविज्ञान' पुस्तकमा 'नेपालीमा व्याकरणात्मक कोटिका सङ्केतक रूपहरू' शीर्षकअन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव तथा वाच्यको विश्लेषण तथा वर्गीकरण गरिएको छ । उक्त पुस्तकको अध्ययनले पनि विद्यार्थीहरूले वाक्यमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव तथा वाच्य जस्ता क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन विश्लेषण गर्न सहयोग पुग्ने हुँदा वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययनका लागि उक्त पुस्तक सहायक, औचित्यपूर्ण र प्रासङ्गिक देखिन्छ ।

शर्मा (२०७१) द्वारा लिखित 'प्रज्ञा नेपाली सन्दर्भ व्याकरण' नामक पुस्तक प्रकाशित भएको छ । उक्त पुस्तकमा 'वाक्यपरिवर्तन : वाक्यान्तरण' शीर्षकअन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, वाच्य, भाव, काल, पक्ष जस्ता व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा वाक्य परिवर्तनको चर्चा गरिएको छ । उक्त पुस्तकमा वाक्यका प्रकार तथा कारक र विभक्ति सम्बन्धी चर्चा समेत गरिएको छ । तसर्थ उक्त पुस्तक वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययनका लागि उपयुक्त र सहायक रहेको छ ।

२.१.२ शोधपत्रको समीक्षा

घिमिरे (२०६९) द्वारा 'मैथिलीभाषी मुसहर विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको छ । यस शोधपत्रको उद्देश्यका रूपमा कक्षा सातमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी मुसहर विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु, उनीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूका कारण पत्ता लगाउनु र उक्त विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको प्रकृति र स्वरूप पहिचान गर्नु राखिएको छ । मोरङ जिल्लाको इन्द्रपुर गा.वि.स.का तीन र बेलबारी गा.वि.स.का तीन सामुदायिक विद्यालय गरी जम्मा ६ वटा सामुदायिक विद्यालयका सात कक्षाका ६० जना मैथिलीभाषी मुसहर समुदायका विद्यार्थीहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन

गरिएको छ । उक्त शोधका लागि वाक्यगठनअन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष र कालसम्बन्धी वस्तुगत प्रश्न, विषयगत, अनुवाद तथा स्वतन्त्र लेखन गरी जम्मा ४ किसिमका छुट्टा छुट्टै प्रश्नावली तयार पारिएको छ । अनुवादका लागि लिङ्ग, वचन, पुरुष र कालसम्बन्धी ५/५ वटा वाक्य पर्ने गरी नेपाली भाषामा अनुवाद गर्न लगाइएको छ । स्वतन्त्र लेखनका लागि १५० शब्दमा नघटाई 'पानी' र 'होली पर्व' शीर्षकमा निबन्ध लेखन लगाइएको छ । लिङ्ग, वचन, पुरुष र कालमा आधारित रही प्रश्नपत्रको निर्माण गरेर परीक्षण पश्चात् प्राप्त नतिजाका आधारमा निष्कर्ष निकालिएको छ । उनीहरूमा देखापरेका त्रुटिहरू निराकरणका लागि त्यस्ता विद्यार्थीहरूलाई पहिलो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्ने वा बोल्ने वक्ताहरूसँग बढी हेलमेल हुने वातावरणको सिर्जना गरिनु पर्ने, शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई पदसङ्गतिसम्बन्धी प्रशस्त अभ्यास गराइनु पर्ने, विभिन्न किसिमका मौखिक तथा लिखित सहकार्यकलापहरूमा सहभागी गराइनु पर्ने, शिक्षकले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोग गरी अभ्यासमा बढी जोड दिई लगातार कक्षाकार्य र गृहकार्यमा सरिक गराएर निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग गरिनु पर्ने, सुनाइ, बोलाइ, लेखाइ र पढाइ जस्ता भाषाका चार आधारभूत सीपहरूलाई एकीकृत रूपमा शिक्षण गरिनु पर्ने र विद्यार्थीहरूको बालमनोविज्ञानलाई ध्यान पुऱ्याएर शिक्षण गरिनु पर्ने सुझावहरू समेत सुझाएका छन् । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग सम्बन्धित भएकाले वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

अर्याल (२०७०) द्वारा 'स्याङ्जा जिल्लामा कक्षा नौ मा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको छ । उक्त शोधको उद्देश्यहरू कक्षा नौमा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूले पाली भाषाका वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, यस्ता विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनअन्तर्गत सबैभन्दा बढी त्रुटि गर्ने क्षेत्र पत्ता लगाउनु, भाषा सिकाइमा हुने त्रुटि सम्बन्धमा सैद्धान्तिक चर्चा गर्नु, त्रुटि निराकरणात्मक शिक्षणका लागि सुभाव दिनु निर्धारण गरिएका छन् । उक्त शोधको तथ्याङ्क सङ्कलन स्याङ्जा जिल्लाका दक्षिण पश्चिम क्षेत्रका ४ वटा विद्यालयका कक्षा नौका २०/२० जना गरी जम्मा ८० जना विद्यार्थीबाट गरिएको छ । माध्यमिक तहको पूर्वाधारका रूपमा रहेका कक्षा नौका गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनसम्बन्धी गर्ने त्रुटिहरूलाई निराकरण गर्न उपचारात्मक शिक्षणको व्यवस्था गरिनु पर्ने, सैद्धान्तिक ज्ञानका साथसाथै प्रयोगात्मक अभ्यासद्वारा शिक्षण गरिनु पर्ने, विद्यालय तहका पाठ्यक्रम र

पाठ्यपुस्तकबीच समन्वय गराएर व्याकरणात्मक कोटिहरूमध्ये वाक्यगठनका बीचमा एकरूपता ल्याउने गरी शिक्षण गरिनु पर्ने, आधिकारिक व्याकरणको व्यवस्था गरे शिक्षणमा संलग्न शिक्षकहरूको अन्योलताको अन्त्य हुने, नेपाली भाषा शिक्षण गर्ने शिक्षकले दोस्रो भाषा शिक्षण सम्बन्धी यथेष्ट जानकारी पाएको हुनु पर्ने जस्ता सुझावहरू उक्त शोधमा सुझाइएका छन् । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित भएकाले कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

खनाल (२०७०) द्वारा 'स्याङ्जा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूको वाक्यगठन क्षमताको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको छ । उक्त शोधको उद्देश्य स्याङ्जा जिल्लाका कक्षा आठका गुरुङ मातृभाषी विद्यार्थीहरूको नेपाली वाक्यगठन क्षमता पहिचान गर्नु, लिङ्ग र विद्यालयको प्रकृतिको आधारमा उनीहरूको वाक्यगठन क्षमताको तुलना गर्नु तथा गुरुङ मातृभाषी र नेपाली मातृभाषी छात्र-छात्राहरूको वाक्यगठन क्षमताको तुलना गर्नु निर्धारण गरिएका छन् । उक्त शोधको तथ्याङ्क सङ्कलन स्याङ्जा जिल्लाका ५ सामुदायिक र ५ संस्थागत विद्यालय गरी जम्मा १० वटा विद्यालयका ५० जना नेपाली मातृभाषी र ५० जना गुरुङ मातृभाषी गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूबाट गरिएको छ । उक्त अध्ययनमा विद्यार्थीले लिङ्गमा १४%, वचनमा १३%, आदरमा ३१%, पुरुषमा २४%, कालमा ३६%, कारकमा ५७%, वाच्यमा ४५%, पक्षमा ४५% त्रुटिहरू भएको साथै संस्थागत विद्यालयका भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको वाक्यगठन क्षमता कमजोर भएको निष्कर्ष निकालिएको छ । उक्त शोधपत्र प्रस्तुत अध्ययनसँग सम्बन्धित भएकाले वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

गौतम (२०७०) द्वारा 'स्याङ्जा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको छ । उक्त शोधको उद्देश्य स्याङ्जा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पहिल्याउनु, लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, आदरगत त्रुटिहरूको वर्गीकरण गर्नु, त्रुटिहरूको कारण पत्ता लगाई व्याख्या विश्लेषण गर्नु र त्यसका निराकरणका उपयुक्त सुझाव पेश गर्नु निर्धारण गरिएको छ । उक्त शोधको तथ्याङ्क

स्याङ्जा जिल्लाका ४ वटा नि.मा.वि. विद्यालयका कक्षा आठका १५/१५ जना विद्यार्थी गरी जम्मा ६० जना गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूबाट सङ्कलन गरिएको छ । उक्त शोधमा गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनअन्तर्गत गरेका अधिकांश त्रुटिहरू मातृभाषको व्यवधानका कारणबाट भएको, वाक्यमा वाक्यतात्त्विक सङ्गति नमिलेको र सामुदायिक विद्यालयका तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले बढी त्रुटि गरेको निष्कर्ष निकालिएको छ । उक्त त्रुटि निराकरणका लागि विद्यार्थीहरूलाई बढी भन्दा बढी लिखित तथा मौखिक क्रियाकलापमा सरिक गराउनुपर्ने, गुरुङ मातृभाषी नेपाली शिक्षक तथा दक्ष र तालिमप्राप्त नेपाली शिक्षकको व्यवस्था गरिनुपर्ने, रटाउने प्रवृत्तिको अन्त्य गरी प्रयोगात्मक शिक्षणमा जोड दिनु पर्ने सुझावहरू सुझाइएका छन् । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित भएकाले कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

मल्ल (२०७१) द्वारा 'जाजरकोट जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र तयार भएको छ । उक्त शोधमा जाजरकोट जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु, जाजरकोट जिल्लाका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका नेपालीभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु र वाक्यगठनगत त्रुटिहरूको न्यूनीकरणका लागि उपयुक्त उपायहरू पेस गर्नु जस्ता उद्देश्यहरू राखिएका छन् । जाजरकोट जिल्लाका ६ वटा विद्यालयका कक्षा आठका ९० जना विद्यार्थीबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । वाक्यगठनका विभिन्न पक्षहरूमध्ये जाजरकोटी भाषी विद्यार्थीहरूले वचनमा सबैभन्दा बढी ठिक जवाफ दिएको, सबैभन्दा बढी त्रुटि भाव र वाक्यमा गरेको, वचन र लिङ्गमा कम त्रुटि गरेको, वाक्यगठनको महत्त्वपूर्ण अङ्ग वाच्य र पक्षको प्रश्नमा सबैभन्दा बढी विषयगत, वस्तुगत र स्वतन्त्र लेखनका क्रममा क्रमशः १३,१३,२० प्रतिशतले प्रतिक्रिया नै नदिएको निष्कर्ष निकालिएको छ । विद्यार्थीहरूले बढी त्रुटि गर्ने क्षेत्र वाच्य, भाव र पक्षहरूमा जाजरकोटी भाषाको प्रभाव, सामाजिक र पारिवारिक वातावरण, समुदायको प्रभाव, विद्यालयको भौतिक तथा व्यवस्थापन पक्ष, शैक्षिक पक्ष कमजोर हुनु, शिक्षकहरूलाई उपयुक्त निर्देशन नहुनु, तालिमको अभाव र भाषाप्रति उदासीनता आदि रहेको समेत उल्लेख गरिएको छ । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग प्रत्यक्ष रूपमा

सम्बन्धित भएकाले कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

जोशी (२०७२) द्वारा 'बझाङ जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र तयार भएको छ । उक्त शोधको उद्देश्य बझाङ जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु, व्याकरणिक कोटिका आधारमा वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गर्नु तथा छात्र र छात्राले वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु राखिएको छ । उक्त शोधको निष्कर्ष नेपाली भाषा र बझाङ्गी भाषामा धेरै अन्तर भएकाले विद्यार्थीले धेरै ठाउँमा त्रुटि गरेको, लिङ्गगत आधारमा ७७.५ प्रतिशतले ठिक र २२.५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, वचनगत आधारमा ७० प्रतिशतले ठिक र ३० प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, पुरुषगत आधारमा ७० प्रतिशतले ठिक र ३० प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, भावगत आधारमा ४२.५ प्रतिशतले ठिक र ५६.२५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, पक्षगत आधारमा ४३ प्रतिशतले ठिक र ३७ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, कालगत आधारमा ४२.५ प्रतिशतले ठिक र ५६.२५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको र १.२५ प्रतिशतले कुनै पनि प्रतिक्रिया दिन नसकेको तथा वाच्यगत आधारमा २८.७६ प्रतिशतले ठिक र ६८.७६ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको र २.५ प्रतिशतले कुनै पनि प्रतिक्रिया दिन नसकेको उल्लेख गरिएको छ । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित भएकाले कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

थापा (२०७२) द्वारा 'पाल्पा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र तयार भएको छ । उक्त शोधको उद्देश्य पाल्पा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, उक्त त्रुटिहरूको व्याख्या र विश्लेषण गर्नु र मगर भाषी विद्यार्थीहरूले उक्त त्रुटि गर्नाका कारणहरू पत्ता लगाउनु राखिएको छ । उक्त शोधमा मातृभाषागत प्रभावका कारण मगरभाषी विद्यार्थीले विभिन्न गल्ती गरेको, लिङ्गगत आधारमा ५१.२५ प्रतिशतले ठिक र ४८.७५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, वचनगत आधारमा ६५ प्रतिशतले ठिक र ३५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, पुरुषगत आधारमा

४३.७५ प्रतिशतले ठिक र ५५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको र १.२५ प्रतिशतले कुनै पनि प्रतिक्रिया दिन नसकेको, भावगत आधारमा १८.७५ प्रतिशतले ठिक र ८१.२५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, पक्षगत आधारमा १८.७५ प्रतिशतले ठिक र ८१.२५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको, कालगत आधारमा ७० प्रतिशतले ठिक र ३० प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको तथा स्वतन्त्र लेखनका आधारमा ४३.७५ प्रतिशतले ठिक र ५५ प्रतिशतले गलत प्रतिक्रिया दिएको र १.२५ प्रतिशतले कुनै पनि प्रतिक्रिया दिन नसकेको निष्कर्ष निकालिएको छ । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित भएकाले कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

देव (२०७३) द्वारा 'सप्तरी जिल्लाको कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र तयार पारिएको छ । उक्त शोधका उद्देश्यहरू कक्षा आठमा अध्ययनरत छात्र र छात्राको वाक्यगठन क्षमता पत्ता लगाउनु, कक्षा आठका नेपाली पहिलो भाषी र नेपाली दोस्रो भाषी विद्यार्थीको वाक्यगठन क्षमता पत्ता लगाउनु र कक्षा आठका विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु राखिएको छ । सप्तरी जिल्लाको राजविराज नगरपालिकाका २ वटा सामुदायिक र २ वटा संस्थागत गरी ४ वटा विद्यालयको कक्षा आठका २५/२५ जना गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । अध्ययनलाई वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको क्षेत्र मध्ये लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्यसँग सम्बन्धित गरी सीमित गरिएको छ । सबैभन्दा बढी त्रुटि पक्षमा (६९%) तथा सबैभन्दा कम त्रुटि वचनमा (११%) गरेको, औसत रूपमा छात्रले भन्दा छात्रले वाक्यगठनमा बढी त्रुटि गरेको र औसत रूपमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीभन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठनमा बढी त्रुटि गरेको निष्कर्ष निकालिएको छ । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग सम्बन्धित भएकाले वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

पण्डित (२०७४) द्वारा 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र तयार पारिएको छ । उक्त शोधका उद्देश्यहरू कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले

वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी छात्र र छात्राले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्नु र कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको सुधारका उपायहरू सुझाउनु रहेको छ । सुनसरी जिल्लाका ४ वटा सामुदायिक र ४ वटा संस्थागत विद्यालयका १०/१० जना गरी ४० जना छात्र र ४० जना छात्रा गरी जम्मा ८० जना मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । अध्ययनलाई वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको क्षेत्र मध्ये लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्यमा सीमित गरिएको छ । वाक्यगठनका सातओटा तत्त्वहरू (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव र वाच्य) मध्ये कम त्रुटि लिङ्गमा र सबैभन्दा बढी त्रुटि पक्ष र वाच्यमा गरेको, मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्दा मूलतः अन्यौलको वातावरणमा सिकेको, लिङ्गगत रूपमा हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा आठका मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले न्यून त्रुटि गरेको, छात्रको तुलनामा छात्राले कम त्रुटि गरेको, वचनसम्बन्धी वाक्यगठनका क्रममा पनि छात्रको दाँजोमा छात्राले राम्रो गरेको, वाक्यगठनका तत्त्वहरूमध्ये पुरुषका आधारमा छात्रले भन्दा छात्राले बढी त्रुटि गरेको, कालका आधारमा हेर्दा छात्रले भन्दा छात्राले बढी राम्रो गरेको, पक्षका आधारमा हेर्दा छात्राले भन्दा छात्रले कम त्रुटि गरेको भए तापनि छात्र र छात्रा दुबैले पक्षमा धेरै त्रुटि गरेको, स्वतन्त्र लेखनका आधारमा हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूमा कम त्रुटि गरी राम्रो गर्नेमा छात्राको तुलनामा बढी छात्र रहेको पाइयो । त्यसैगरी बढी त्रुटि गर्नेमा छात्राको तुलनामा छात्र रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । समग्र विश्लेषणलाई हेर्दा विद्यार्थीहरूले बढी त्रुटि गर्ने कारणहरूमा मातृभाषाको प्रभाव, सामाजिक र पारिवारिक वातावरण, समुदायको प्रभाव, विद्यालयको भौतिक तथा व्यवस्थापन पक्ष र शैक्षिक पक्ष कमजोर हुनु, शिक्षकहरूलाई तालिमको अभाव र भाषाप्रति उदासीनता आदि रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । उक्त अध्ययन प्रस्तुत अध्ययनसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित भएकाले वाक्यगठनमा हुने त्रुटिको अध्ययन गर्न प्रस्तुत अध्ययनलाई सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरेको छ ।

भारती (२०७४) द्वारा 'बारा जिल्लाका कक्षा ६ मा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र तयार भएको छ । उक्त शोधका उद्देश्यहरू कक्षा ६ मा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्य गठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, कक्षा ६ मा अध्ययनरत थारूभाषी छात्र र छात्राले

वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्नु र उक्त कक्षामा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको सुधारका उपायहरू सुझाउनु रहेको छ । बारा जिल्लाका कक्षा ६ मा अध्ययनरत ४ सामुदायिक र ४ संस्थागत गरी आठ विद्यालयबाट १०/१० जना गरेर ४० जना छात्र र ४० जना छात्रा गरी जम्मा ८० जना थारूभाषी विद्यार्थीबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । थारूभाषी विद्यार्थीहरूको मातृभाषा थारू भएकाले मातृभाषागत आधारमा थारूभाषी विद्यार्थीहरूले विभिन्न त्रुटि गरेको देखिएको छ । थारूभाषी विद्यार्थीहरूले गरेको लिङ्गगत त्रुटिलाई हेर्दा अधिकांश त्रुटि मातृभाषाको प्रभावले भएको, वाक्यगठनका आठ ओटा तत्त्वहरू (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, वाच्य र कारक) मध्ये कम त्रुटि वचनमा र सबैभन्दा बढी त्रुटि पक्षमा गरेको, वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटि मातृभाषाको साथै व्याकरणिक ज्ञानको कमीका कारण गरेको, लिङ्गगत रूपमा छात्रको तुलनामा छात्राले कम त्रुटि गरी राम्रो र छात्राको तुलनामा छात्रले केही बढी त्रुटि गरेको, विद्यार्थीहरूमा बढी त्रुटि गर्ने कारणहरूमा मातृभाषाको प्रभाव, सामाजिक र पारिवारिक वातावरण, समुदायको प्रभाव, विद्यालयको भौतिक तथा व्यवस्थापन पक्ष र शैक्षिक पक्ष कमजोर हुनु, शिक्षकहरूलाई तालिमको अभाव र भाषाप्रति उदासीनता आदि रहेको कुरा उक्त शोधको निष्कर्ष रहेको पाईन्छ ।

माथि उल्लिखित शोधपत्रहरूमा वाक्यगठनको बारेमा हालसम्म विभिन्न तह र कक्षाहरूका विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययनसँग सम्बन्धित रही गरिएको छ । तापनि सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा के-कस्ता त्रुटिहरू गर्छन्, कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्न, विद्यालय प्रकृतिका आधारमा कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्न र कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि सुधारका उपायहरू सुझाउन, तथ्याङ्क सङ्कलन तथा जानकारी लिन सजिलो होस् भन्ने उद्देश्यले 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षक दिई प्रस्तुत शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

२.२ सैद्धान्तिक अवधारणा

वाक्यगठनमा हुने त्रुटिहरूको अध्ययनविश्लेषणसँग सम्बन्धित सैद्धान्तिक पक्षहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

२.२.१ भाषा

संस्कृतमा बोल्नु अर्थमा प्रयुक्त 'भाष्' धातुमा कृत् प्रत्यय 'अ' (अप्) तथा स्त्री प्रत्यय 'आ' (टाप्)को संयोजन भई 'भाषा' शब्द बनेको हो (गौतम र चौलागाईं, २०७०:७) । 'भाष्' धातुको अर्थ 'बोल्नु' वा 'कहनु' भन्ने हुन्छ । यस अर्थमा जे बोलिन्छ त्यो भाषा हो । भाषालाई शाब्दिक रूपमा मानवीय उच्चारण अवयवद्वारा उच्चरित सार्थक ध्वनिका रूपमा चिनाउन सकिन्छ । यादृच्छिक वाक् प्रतीकहरूको विशिष्ट व्यवस्था नै भाषा हो । मानिस एक सामाजिक प्राणी हो । उसले आफ्ना भावना र अनुभवहरू साटासाट गर्न आवश्यक भएकाले भाषा मानवीय र सामाजिक सम्पत्ति हो । भाषा समाजद्वारा एकबाट अर्कोमा हस्तान्तरण हुने गर्दछ । यसमा उच्चारण र श्रवणको पूर्वापर सम्बन्ध रहन्छ । 'भाषा यादृच्छिक वाक् प्रतीकको त्यस्तो व्यवस्था हो जसबाट मानिसहरू एकअर्कामा विचार विनिमय गर्दछन्' (गौतम र चौलागाईं, २०७०) । 'भाषा मानिसको उच्चारण अवयवद्वारा उच्चरित यादृच्छिक ध्वनि प्रतीकहरूको त्यो व्यवस्था हो जसको सहयोगले समाजका मानिसहरू आपसमा विचारको विनिमय गर्दछन्' (न्यौपाने र अन्य, २०६७) ।

भाषालाई विभिन्न भाषाविद्हरूले आ-आफ्नै तरिकाले चिनाएका छन् । केही परिभाषालाई यहाँ उल्लेख गरिएको छ । भाषालाई यादृच्छिक वाक् प्रतीकहरूको व्यवस्थाका रूपमा लिँदै ब्याक र ट्रेगरले सामाजिक समूहमा सहकार्य गर्ने साधन मानेका छन् । प्लेटोले आत्मामा रहेको अध्वन्यात्मक विचार ध्वन्यात्मक रूपमा ओठबाट प्रकट हुनुलाई भाषा मानेका छन् । नोमचम्स्कीले व्याकरणिक वाक्य बुझ्न र प्रयोग गर्न सक्ने मातृभाषाभाषीको सहज ज्ञानलाई भाषिक स्वरूप मानेका छन् । त्यसैगरी भोलानाथ तिवारीका विचारमा भाषा उच्चारण अवयवद्वारा उच्चरित यादृच्छिक ध्वनिप्रतीकहरूको त्यो व्यवस्था हो, जसका माध्यमबाट समाजका मानिसहरू आपसमा विचारको आदानप्रदान गर्दछन् ।

मानवीय उच्चारण अवयवद्वारा उच्चरित यादृच्छिक ध्वनिप्रतीकहरूको व्यवस्था जसका सहायताबाट समाजका मानिसहरू आपसमा विचार विनिमय गर्दछन् त्यसलाई भाषा भनिन्छ । समग्र मानवीय सन्दर्भसँग सम्बद्ध वस्तु भाषा भएकाले मानवीय व्यवहारको क्षेत्रहरूसँग सम्बन्धित सबै विषयहरूलाई भाषाले समेटेको हुन्छ । भाषाकै देनका कारण मानिसले ज्ञानविज्ञानको क्षेत्रमा यति धेरै उपलब्धि हाँसिल गर्न सकेको हो । भाषालाई

सामाजिक प्राणीले विचार विनिमय गर्ने सर्वोत्कृष्ट साधन, मानवको सर्वोच्च निधि र यादृच्छिक वाक् प्रतीकका रूपमा परिभाषित गर्न सकिन्छ ।

२.२.२ वाक्यको परिचय र परिभाषा

वाक्य पूर्ण विचारको अभिव्यक्ति हो जुन सार्थक शब्दहरूको समूह पनि हो । वाक्य पदावलीभन्दा माथिल्लो र अनुच्छेदभन्दा तल्लो भाषिक एकाइ हो । ‘वाक्य एउटा उद्देश्य र एउटा विधेय भएको स्वतन्त्र अर्थयुक्त भाषिक एकाइ हो’ (गौतम र चौलागाईं, २०७०:२२२) । ‘वाक्य उपवाक्यभन्दा माथिल्लो व्याकरणात्मक संरचना हो र यो भाषिक एकाइको विशिष्ट रूप पनि हो’ (शर्मा, २०७१:२९१) । उनका अनुसार वाक्य भाषा शिक्षणको लागि आवश्यक व्याकरणात्मक कोटि हो जसले भाषिक संरचनालाई प्रभावकारी बनाउने काम गर्दछ ।

‘वाक्य भाषिक संरचनाका आधारमा उपवाक्यभन्दा माथिल्लो एकाइ हो । यसको संरचनामा उद्देश्य र विधेय रहन्छ’ (भट्टराई र ढुङ्गेल, २०७०:१८०) । यिनले वाक्यलाई भाषिक संरचनाका आधारमा उपवाक्यभन्दा माथिल्लो एकाइ मान्दै उद्देश्य र विधेयलाई वाक्यका आधारभूत तत्त्व भनेका छन् । वाक्य पूरा हुनका लागि कम्तीमा एउटा उद्देश्य र एउटा विधेय हुनुपर्दछ ।

‘वाक्य उपवाक्यभन्दा ठुलो भाषिक एकाइ हो जसको संरचनामा सबै वर्ग (नामिक, क्रिया र अव्यय) क्रियाशील हुन्छन्’ (शर्मा, २०७१:१६७) । यसको संरचनामा कम्तीमा एउटा स्वतन्त्र उपवाक्य हुन्छ भने क्रमशः उपवाक्य, पदसमूह र शब्द परिचालित हुन्छन् । यसरी वाक्यलाई व्याकरणात्मक दृष्टिले सबैभन्दा ठुलो एकाइको रूपमा लिइन्छ ।

वाक्य उपवाक्यबाट निर्मित व्याकरणात्मक एकाइ भएकाले उपवाक्यभन्दा माथिल्लो र अनुच्छेद वा सङ्कथनभन्दा तल्लो स्वतन्त्र, पूर्ण र विरामयुक्त संरचना हो । यसलाई निश्चित लमाई र तत्त्व भएको सबैभन्दा ठुलो भाषिक एकाइ मानिन्छ । वाक्य उद्देश्य र विधेय मिलेर रचना भएको स्वतन्त्र भाषिक एकाइ हो । वाक्यलाई परम्परागत रूपमा विद्वान्हरूले पूर्णविचारको अभिव्यक्ति वा सार्थक शब्दहरूको समूहका रूपमा चिनाइएको पाइन्छ । त्यसै गरी संरचनावादीले वाक्यलाई स्वतन्त्र सङ्घटनका रूपमा लिन्छन् । वाक्यलाई चिनाउने क्रममा आधुनिक भाषावैज्ञानिक मान्यतालाई बढी महत्त्व प्रदान गरिएको पाइन्छ । वाक्य भाषाको स्वतन्त्र भाषिक एकाइ भएकाले यसबाट पूर्ण अर्थ अभिव्यक्त हुन्छ ।

वाक्यमा एउटा समापक क्रिया अनिवार्य रूपमा रहन्छ, जसलाई विधेय भनिन्छ भने क्रियापदको काम गर्ने कर्तालाई नै सामान्यतया उद्देश्यका रूपमा लिइन्छ । वाक्यलाई तीन भागमा वर्गीकरण गरिएको छ :

२.२.२.१ सरल वाक्य

एउटा उद्देश्य र एउटा विधेय भएको वाक्यलाई सरल वाक्य भनिन्छ । जस्तै:

सरल वाक्य	उद्देश्य	विधेय
कविता हाँस्छे ।	कविता	हाँस्छे ।

२.२.२.२ मिश्र वाक्य

एउटा मुख्य उपवाक्य र एक वा एकभन्दा बढी अधिन उपवाक्य मिलेर बनेको वाक्य मिश्र वाक्य हो । जस्तै:

मिश्र वाक्य

तिमी मन्दिर जाऊ, त्यहाँ शान्ति हुन्छ ।

मुख्य उपवाक्य

तिमी मन्दिर जाऊ

अधीन उपवाक्य

त्यहाँ शान्ति हुन्छ ।

२.२.२.३ संयुक्त वाक्य

दुई वा दुईभन्दा बढी स्वतन्त्र उपवाक्यहरूलाई निरपेक्ष संयोजनकले जोडेमा संयुक्त वाक्य बन्दछ । जस्तै:

नेताहरू भ्रष्ट छन् त्यसैले देश विकास भएको छैन ।

२.३ त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणा

२.३.१ त्रुटिविश्लेषणको परिचय

त्रुटिविश्लेषणको सुरुवात दोस्रो भाषाको सन्दर्भमा सन् १९७० को दशकपछि भएको मानिन्छ । भाषा सिक्ने क्रममा सिकारुले के-कस्ता त्रुटिहरू गर्दछन् र ती त्रुटिहरू कसरी हुन्छन् भनी अध्ययन गर्ने विषय त्रुटिविश्लेषण हो । भाषा सिकाइमा त्रुटि हुनुलाई स्वाभाविक प्रक्रिया मानिन्छ । सिकारुले कुनै कुरा सिक्दा प्रयत्न र भूल, अनुकरण सिद्धान्त तथा

सादृश्यताको सिद्धान्तका नियमानुसार सिक्ने गर्दछ । त्रुटि दोस्रो भाषा सिक्दा मात्र नभएर मातृभाषाकै सिकाइको क्रममा समेत हुने गर्दछ । भाषा सिकाइको सिलसिलामा सिकारुले के-कस्ता प्रकृतिका त्रुटिहरू गर्दछन्, ती त्रुटिका कारणहरू के हुन्, ती त्रुटिहरू कसरी हुन्छन्, ती त्रुटिहरू निराकरणका उपायहरू के-के हुन् भनी अध्ययन र विश्लेषण गर्ने पद्धतिलाई त्रुटिविश्लेषण भनिन्छ । त्रुटिविश्लेषणले कुनै पनि भाषा सिकाइमा सिकारुले गर्ने त्रुटिहरू मातृभाषाको अनुभवका कारण भएको भन्नेमा विश्वास गर्दैन । यसले पहिलो र दोस्रो भाषाको सिकाइ प्रक्रिया एउटै हुन्छ भन्ने मान्यता राख्छ र यस्तो सिकाइमा उमेर, रूची, वातावरण, बौद्धिक-मानसिक स्तर, शिक्षण विधि, सामग्री, समय, आवश्यकता आदि विभिन्न पक्षले प्रभावकारी भूमिका खेल्ने विश्वास गरिन्छ ।

त्रुटिविश्लेषण प्रायोगिक भाषाविज्ञानको एउटा शाखा हो । भाषा विनिमयको माध्यम हो, जुन बोध र अभिव्यक्तिसँग सम्बन्धित हुन्छ, त्रुटिविश्लेषणले विमातृभाषिक विद्यार्थीको भाषा सिकाइको प्रक्रिया पहिल्याउन सघाउ पुऱ्याउँछ । दोस्रो भाषा सिकाइ प्रक्रियालाई सरल, सहज, सुव्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने क्रममा जन्मेको त्रुटिविश्लेषणलाई पहिलो भाषा सिकाइमा पनि उपयोग गरिन्छ । यसले समभाषिक पृष्ठभूमिका सिकारुको मानक भाषाभन्दा भिन्न वा बिटुलो प्रयोगलाई न्यूनीकरण र निराकरण गर्न सघाउँछ । त्रुटिविश्लेषणबाट प्राप्त उपलब्धिलाई सिक्ने सिकाइ प्रक्रियामा उपयोग गर्न पाठ्यक्रम निर्माण, पाठ्यपुस्तक लेखन र सम्पादन कार्यमा उपयोग गर्न सकिन्छ । त्रुटिविश्लेषण भाषा सिकाइसँग सम्बन्धित हुन्छ । त्रुटिविश्लेषण भाषा सिकाइ प्रक्रियाको अध्ययन गर्ने एउटा प्रक्रिया हो । यसले भाषाको सिकाइ सहज र सुगम बनाउँछ । भाषाको मानक प्रयोगमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन गरी प्रभावकारी शिक्षणमा पनि यो उपयोगी ठानिन्छ ।

त्रुटिविश्लेषण र भाषा सिकाइ कार्य दुवै एक अर्कामा अन्योन्याश्रित हुने भएकाले सिकारुले त्रुटिहरूको अध्ययनले उनीहरूको सिकाइ प्रक्रिया तथा प्रवृत्तिको जानकारी पाउनुका साथै शिक्षकलाई भाषा शिक्षण गर्दा आवश्यक पर्ने पक्ष तथा विधिको उपयुक्तता सम्बन्धी जानकारी तथा पृष्ठपोषणको काम समेत गर्ने प्रबलता देखिन्छ (अधिकारी, २०६५:१२७) । भाषा सिक्ने सिकारुले के-कस्ता त्रुटिहरू गर्छन् र ती त्रुटिहरू के-कसरी हुन्छन् भनी अध्ययन गर्ने पद्धतिलाई त्रुटिविश्लेषण भनिन्छ (ढकाल, २०६५:२८०) । विभिन्न भाषा भाषी समुदायको पृष्ठभूमिमा हुर्किएका सिकारुहरूलाई मानक भाषा सिक्नका लागि

त्रुटिविश्लेषण प्रभावकारी सिद्ध भएको देखिन्छ । दोस्रो भाषा सिकाइका क्रममा के-कस्ता त्रुटि हुन्छन् र तिनको निदान कसरी हुन सक्छ भन्ने सन्दर्भको खोजी नै त्रुटिविश्लेषणको मुख्य माध्यम हो (पौडेल, २०६९:१९८) । त्रुटिविश्लेषणले भाषाको प्रत्यक्ष प्रक्रियाद्वारा विश्लेषण गरी प्राप्त हुने सुचनाहरू भाषा सिकाइका समस्याहरूको समाधान गर्ने एक महत्त्वपूर्ण आधार हुन् भन्ने मान्यता पाइन्छ ।

यसरी हेर्दा हाम्रो जस्तो बहुभाषिक मुलुकमा नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाका रूपमा सिकदा सिकारुले प्राप्त गर्ने प्रतिफलको प्रतिनिधित्व त्रुटिविश्लेषणले गर्दछ । विद्यार्थीले गरेको त्रुटिहरू पहिल्याएर निराकरणतर्फ उन्मुख रहने त्रुटिविश्लेषण विद्यार्थी केन्द्रित हुन्छ । त्रुटिविश्लेषणबाट सिकारुले गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गरेर त्रुटिका कारणहरू पत्ता लगाई स्तरीय मानक भाषाको प्रयोगमा सहयोग पुऱ्याउने हुँदा त्रुटिविश्लेषण महत्त्वपूर्ण हुन्छ ।

२.४ वाक्यगठनको परिचय

२.४.१ परिचय

वाक्यगठन भाषाशास्त्रको अभिन्न पक्षको रूपमा रहेको पाइन्छ । वाक्यगठनविना भाषा सरल, सुसङ्गठित र नियमित रूपमा सञ्चालन हुन सक्तैन । भाषालाई निश्चित अर्थ दिन, अभिव्यक्ति छुट्याउन, स्पष्ट्याउन पनि वाक्यगठनका विभिन्न पक्षहरूले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेका हुन्छन् ।

२.४.२ परिभाषा

विभिन्न भाषा शास्त्रीहरूले वाक्यगठनलाई भिन्न भिन्न तरिकाले चिनाएका छन् । 'व्याकरणिक अर्थको अभिव्यक्तिका लागि शब्दमा गरिने परिवर्तनलाई रूपायन भनिन्छ' (शर्मा, २०७१) । व्याकरणिक अर्थले वाक्यगठनका पक्षहरू जस्तै लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव आदिलाई बुझाउँछ । 'वाक्यगठनले व्याकरणात्मक कार्यअन्तर्गत प्रत्ययहरूद्वारा सङ्केत गरिएका लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य, कारक आदिलाई जनाउँछ' (बन्धु, २०६५) । यिनले नेपाली भाषामा शब्द र क्रियासँग सम्बद्ध हुन आउने विभिन्न किसिमका प्रत्ययहरूद्वारा यी कोटिहरूको बोध हुन्छ, भनेर चिनाएका छन् । 'शब्दमा गरिने रूपायनले त्यस शब्दको कोटिमा परिवर्तन गरिदिन्छ । व्याकरणात्मक अर्थको परिवर्तनका लागि शब्दमा विभिन्न लिङ्ग, वचन, पुरुष, कारक, काल, पक्ष र भाव जनाउने गरी

रूपायक प्रत्ययहरू गाँसिनु वाक्यगठन हो' (ढकाल, २०६६) । यसरी समग्रमा वाक्यगठनले व्याकरणिक कोटि भाषा तथा शब्द वर्गको जीवन्त पक्ष हो । यसले शब्द शब्दबीचको अन्तरसम्बन्ध देखाउनुका साथै व्याकरणात्मक कार्यको बोध गराउँछ र शब्दको निश्चित अर्थ प्रदान गर्दछ ।

२.४.३ वाक्यगठनसम्बन्धी त्रुटिका क्षेत्रहरू

कर्ता, कर्म र क्रियाको सही सङ्गति मिल्नु नै वाक्यगठन हो । भाषाको अभिव्यक्ति स्पष्ट पार्न र भाषाको अर्थ प्रदान गर्न वाक्यगठनका विभिन्न पक्षहरूले प्रमुख भूमिका खेलेका हुन्छन् र वचन, लिङ्ग, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य आदि तत्त्वले प्रभावित नेपाली वाक्यगठनका विशेषताहरूले व्याकरणात्मक औपचारिकता मात्र पूरा गर्दैनन् यसले भाषाको शिष्ट, प्रसङ्गानुकुल एवम् औचित्यपूर्ण प्रयोग पनि गर्दछन् । कोशीय अर्थले अभिधात्मक अर्थलाई जोड दिएको पनि हुन्छ भने अभिधार्थ र लक्षणार्थ बोध गर्न व्याकरणिक कोटिगत अर्थ नै बढी उपयोगी सिद्ध हुन्छ ।

विद्यार्थीहरूले नेपालीका सामान्य वाक्यगठनलाई पनि स्तरीय दृष्टिले अशुद्ध बोल्ने, लेख्ने गर्दछन् । यस्तो त्रुटि नेपाली मातृभाषा नभएका सिकारुहरूमा मातृभाषाको प्रभावले हुने गर्दछ भने नेपाली भाषा नै मातृभाषा हुनेहरूको भने वातावरण तथा भाषिका आदिका कारण त्रुटि हुने गर्दछ । नेपाली वाक्यगठन शिक्षणको मतलब पाठ्यपुस्तकको विषयवस्तु सुनाउनु नभएर वातावरणबाट सिकेका भाषामा पाइने त्रुटिहरूको निराकरण गर्न र कक्षामा अभ्यास गराउनु बढी उपयुक्त र उद्देश्यअनुकूल हुन्छ । भाषाको आधारभूत पक्ष वाक्यगठन हो । प्रत्येक भाषाका वाक्यगठनमा आ-आफ्नै विशेषताहरू हुन्छन् । नेपाली भाषा सरकारी कामकाजको भाषा, साभ्ना सम्पर्कको भाषा, शिक्षाको माध्यम भाषा तथा बहुसङ्ख्यक नेपालीहरूको भाषा भएकाले यसको मानक प्रयोगका लागि वाक्यगठनको महत्त्व रहेको छ ।

नेपाली भाषामा वाक्यगठनका सात पक्षहरू मानिएका छन् । ती व्याकरणिक कोटिहरू वा पक्षहरू लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य आदि हुन् । यी तत्त्वहरू सम्बन्धी सामान्य जानकारी क्रमशः तल प्रस्तुत गरिएको छ :

२.४.३.१ लिङ्ग

लिङ्गले नामसँग सम्बद्ध व्याकरणात्मक कोटिलाई जनाउँछ । स्त्री वा पुरुष जाति जनाउने व्याकरणको चिह्नलाई लिङ्ग भनिन्छ । यो तीन प्रकारको हुन्छ : पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नपुंसकलिङ्ग ।

स्त्रीलिङ्गले स्त्री वा पोथी जातिलाई सङ्केत गर्दछ भने पुलिङ्ग पुरुष वा भाले जाति बुझाउने व्याकरणको चिह्न हो । भाले र पोथी नछुट्टिने व्याकरणिक कोटिलाई नपुंसकलिङ्ग भनिन्छ । लिङ्गको सम्बन्ध नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियासँग हुन्छ । जस्तै :

दाजु घर जानुभयो । भाउजू घर जानुभयो ।
गाई चर्छ । गोरु चर्छ ।
गोरु भीरबाट लड्यो । मुढो भीरबाट लड्यो ।
कोमल विद्यालय जान्छ । कविता विद्यालय जान्छे ।
भाइ रोयो । बहिनी रोई ।

२.४.३.२ वचन

सङ्ख्यासँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटिले वचनको सङ्केत गर्दछ । एक वा अनेक पदार्थ बुझाउने शब्दको स्वरूप वचन हो । सङ्ख्या बुझाउने व्याकरणको चिह्नलाई पनि वचन भनिन्छ । यसको अभिव्यक्ति नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदमा हुन्छ (बराल र एटम, २०६६:४१) । सङ्ख्यासँग सम्बन्धित नामको व्याकरणात्मक कोटिलाई पनि वचन भनिन्छ । त्यसैले यसको सम्बन्ध नामको सङ्ख्यासँग रहेको हुन्छ । वचनलाई सङ्ख्याको रूपमा र व्याकरणिक कोटिको रूपमा विश्लेषण गरिएको पाइन्छ । नेपालीमा एउटालाई बताउन एकवचन र एकभन्दा बढीलाई बताउन बहुवचनको प्रयोग गरिने हुनाले वचन दुई किसिमका छन् । जस्तै :

गाईले दुध दिन्छ । गाईहरू दुध दिन्छन् ।

२.४.३.३ पुरुष

कथनका सन्दर्भमा संलग्न भएका सहभागीहरूको प्रकृतिलाई पुरुषले जनाउँछ । खासगरी यो सर्वनामसँग सम्बन्धित हुन्छ । व्यक्तिलाई बुझाउने व्याकरणात्मक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ । 'सर्वनाम र क्रियासँग सम्बद्ध व्याकरणिक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ' (बन्धु, २०६५:८५) । समग्रमा भन्नुपर्दा पुरुषले सर्वनामको बोध गराउने व्याकरणात्मक धारालाई जनाउँछ । नेपाली भाषामा पुरुषलाई प्रथम, द्वितीय तथा तृतीय गरी तीन भागमा विभाजन गरिएको छ । बोल्ने व्यक्ति वा आफूलाई जनाउने प्रथम पुरुष, सुन्ने व्यक्ति वा श्रोतालाई बुझाउने द्वितीय पुरुष तथा सान्दर्भिक व्यक्ति वा विषयलाई जनाउने तृतीय पुरुष हुन् अर्थात् जो बोल्छ त्यो प्रथम पुरुष, जसले सुन्छ त्यो द्वितीय पुरुष र जसका बारेमा केही बोलिन्छ त्यो तृतीय पुरुष हो । पुरुषको अभिव्यक्ति सर्वनाम र क्रियापदमा हुन्छ (बराल र एटम, २०६६:४३) । जस्तै :

प्रथम पुरुष	द्वितीय पुरुष	तृतीय पुरुष
म कविता लेख्छु ।	तिमी कविता लेख्छौ ।	उनी कविता लेख्छन् ।
म उपन्यास पढ्छु ।	तँ उपन्यास पढ्छस् ।	ऊ उपन्यास पढ्छ ।
हामी पोखरा जान्छौ ।	तिमी पोखरा जान्छौ ।	उनीहरू पोखरा जान्छन् ।

२.३.३.४ काल

कालले क्रियाका विभिन्न अवस्था र समयलाई सङ्केत गर्छ । यस कोटिको उपयोग क्रियाको वर्णनात्मक सन्दर्भमा गरिन्छ । 'क्रियाको समयसँग सम्बन्धित रूपायन कोटिलाई काल भनिन्छ' (शर्मा, २०७१:४३५) । यिनका अनुसार नेपालीमा काल क्रिया वा धातुबाट अभिव्यक्त हुन्छ । क्रियाको रूप र त्यस रूपमा वर्णित व्यापार वा अवस्थाको समयमाभ हुने सम्बन्धलाई उनले काल मानेका छन् । 'क्रियाको समय बताउने शब्दलाई काल भनिन्छ' (भुजेल, २०६७:२५) यिनका विचारमा कालको सामान्य अर्थ क्रियामा वर्णित व्यापार वा अवस्थाको समय हो । व्याकरणमा क्रियाको त्यस रूपान्तरलाई कोटि मानेका छन् जसबाट कुनै कार्य समय अनुसार क्रियामा आउने परिवर्तनलाई विशेष जोड दिन्छ । यसरी कालले समयको बोध गर्दछ ।

कालका बारेमा दिएका परिभाषाका आधारमा क्रियावाट व्यक्त हुने समयलाई काल भन्न सकिन्छ । यसले कुनै वाक्यको कथन समयको तुलनामा उक्त वाक्यको क्रियापदले बताउने समयको भेदलाई सङ्केत गर्दछ । कालको प्रत्येक सम्बन्ध क्रियासँग मात्र हुन्छ । यो क्रियामा आधारित वाक्य गठनको पक्ष हो । नेपाली भाषामा भूत, वर्तमान र भविष्यत् गरी काललाई तीन भागमा वर्गीकरण गरिएको छ । वर्तमान कालले भइरहेको समयको, भूतकालले भइसकेको समयको तथा भविष्यत् कालले पछि हुने समय वा कार्यव्यापारको बोध गराउँछ । जस्तै :

विद्यार्थी उपन्यास पढ्छ ।

विद्यार्थीले उपन्यास पढ्यो ।

विद्यार्थी उपन्यास पढ्नेछ ।

२.४.३.५ पक्ष

पक्ष पनि काल जस्तै क्रियापदमा अभिव्यक्त हुने व्याकरणिक कोटि हो । यसले कुन कालावधीमा कुनै काम भयो भन्ने कुरा बताउँछ । पक्षले कालको विशेष अवस्था वा परिस्थितिमा घटित क्रियाको बोध गराउने वाक्यगठनको कोटिलाई जनाउँछ । पक्षले क्रियापदले बताउने समयको अरु सूक्ष्म अवस्थालाई सङ्केत गर्दछ । यसरी पक्ष भनेको भूत र अभूत कालमा घटेका घटनाहरूको क्रिया भेद हो । नेपाली भाषामा भूतकालका सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात गरी पाँच पक्ष तथा अभूत कालका सामान्य, अपूर्ण र पूर्ण गरी तीन पक्षहरू हुन्छन् । जस्तै :

भूतकाल

मैले कथा लेखें ।

म कथा लेख्दै थिएँ ।

मैले कथा लेखेको थिएँ ।

मैले कथा लेखेछु ।

म कथा लेख्थेँ ।

अभूत काल

म कथा लेख्छु/लेख्ने छु ।

म कथा लेख्दै छु/लेख्दै हुनेछु ।

मैले कथा लेखेको छु/लेखेको हुनेछु ।

२.४.३.६ भाव वा अर्थ

क्रियापदको संरचनावाटै व्यक्त हुने आदेश, इच्छा, कामना वा सम्भावना आदि मनोवृत्तिलाई भाव वा अर्थ भनिन्छ । क्रियाद्वारा व्यक्त वक्ताको मनोभाव वा मनोवृत्ति

जनाउने कोटि भाव वा वृत्ति हो । खासगरी वक्ताले आफ्ना भावना, इच्छा, आज्ञा, सङ्केत, संभावना जस्ता भावहरू मध्ये कुनै एकलाई महत्त्वपूर्ण स्थान दिई प्रकट गर्ने शैली नै भाव हो ।

नेपाली भाषामा भावका प्रकारसम्बन्धी विद्वान्हरूबीच मतैक्य पाइन्न । भावका प्रकारका सन्दर्भमा डा.बन्धुले निश्चयार्थ, आज्ञार्थ, सङ्केतार्थ र प्रश्नार्थ गरी चार भेद स्वीकारेका छन् भने आवश्यकार्थ, इच्छार्थ, आज्ञार्थ, संभावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी अधिकारीले तीन भेदमा वर्गीकरण गरेका छन् । शर्माले निश्चयार्थक, आज्ञार्थक, संभावनार्थ, सङ्केतार्थ र संदेहार्थ गरी पाँच भागमा अर्थलाई उल्लेख गरेका छन् । जस्तै :

गजल नायक बनोस् । (इच्छार्थ भाव)

तिमीहरू अमेरिका जाओ । (आज्ञार्थ भाव)

गोपाल नयाँ गाडी किन्ला । (संभावनार्थ भाव)

देश विकास हुने काम गर्नु पर्छ । (आवश्यकार्थ)

गजलले बोलायो भने गाजल आउँथी । (सङ्केतार्थ)

२.४.३.७ वाच्य

जसप्रति भनिन्छ, त्यो वाच्य हो अर्थात् वाक्यमा कर्ता, कर्म वा भावको काम बुझाउँदा फेरिने क्रियाको रूपलाई वाच्य भनिन्छ । यसले वाक्यमा क्रियाको भनाइ, विषय, कर्ता, कर्म वा भाव के हो भन्ने जनाउँछ । नेपाली भाषामा वाच्य कर्तृ, कर्म र भाव गरी तीन प्रकारका छन् । कर्ता प्रमुख हुने वाच्य कर्तृवाच्य हो भने कर्म प्रमुख हुने वाच्य कर्मवाच्य र भाव प्रधान हुने वाच्य भाव वाच्य हुन्छ । जस्तै :

रामप्रसाद तरकारी बेच्छ ।

कर्तृवाच्य

कविताद्वारा गजलहरू लेखिए ।

कर्मवाच्य

आज मस्त नाचिन्छ ।

भाववाच्य

२.४.३.८ कारक

वाक्यमा नामिक शब्दको प्रकार्य जनाउने व्याकरणात्मक कोटिलाई कारक भनिन्छ । यो नामिक शब्दहरूको त्यस्तो रूप हो जसबाट त्यसको सम्बन्ध वाक्यका अन्य

शब्दसंग खासगरी क्रियासंग छ भनी जनाउँछ । अर्थात् वाक्यान्तरिक घटकहरूको क्रियासंगको प्रत्यक्ष सम्बन्धलाई कारक भनिन्छ । परम्परागत व्याकरण अनुसार नेपालीमा कारक कर्ता, कर्म, करण, सम्प्रदान, अपादान र अधिकरण गरी ६ प्रकारका छन् । जस्तै :

मैले कविता लेखें । (कर्ता कारक)

मैले कविता लेखें । (कर्म कारक)

रामले कलमले चिठी लेख्यो । (करण कारक)

रामले सीतालाई चिठी लेख्यो । (सम्प्रदान कारक)

गोपालले धरानबाट औषधी ल्यायो । (अपादान कारक)

हरिले बाकसमा टोपी राख्यो । (अधिकरण कारक)

२.४.३.९ वाक्य

वाक्य एउटा पूर्ण विचारको अभिव्यक्ति हो । यो उपवाक्यबाट निर्मित व्याकरणात्मक एकाइ हो । यो उद्देश्य र विधेयको संरचनाबाट संरचित हुन्छ । संरचनाका दृष्टिले वाक्य सरल, संयुक्त र मिश्र गरी तीन प्रकारका छन् । एउटा मात्र समापक क्रिया भएको वाक्य सरल वाक्य हो भने एकभन्दा बढी स्वतन्त्र उपवाक्यहरूलाई निरपेक्ष संयोजकले जोडेर बनेको वाक्यलाई संयुक्त वाक्य भनिन्छ । त्यस्तै एउटा स्वतन्त्र उपवाक्य र एउटा अधिन उपवाक्यलाई सापेक्ष संयोजकले जोडेर बनेको वाक्य मिश्र वाक्य हो । जस्तै :

रामले गीत गाएर सबैको मन जित्यो । (सरल वाक्य)

रामले गीत गायो अनि सबैको मन जित्यो । (संयुक्त वाक्य)

जब रामले गीत गायो तब सबैको मन जित्यो । (मिश्र वाक्य)

२.४.३.१० कथन

कथनको अर्थ व्याकरणमा उक्ति हो । कसैले (वक्ताले) भनेको कुरालाई कथन भनिन्छ । नेपालीमा कथन प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष गरी दुई प्रकारको हुन्छ । कसैको कथनलाई व्याकरणात्मक, भाषिक आदि परिवर्तन नगरी जस्ताको त्यस्तै प्रस्तुत गरिन्छ भने त्यो प्रत्यक्ष कथन हुन्छ । त्यसैगरी कसैको कथनलाई व्याकरणात्मक, भाषिक आदि परिवर्तनका साथ सारांशका रूपमा प्रस्तुत गरिन्छ भने त्यो अप्रत्यक्ष कथन हुन्छ । जस्तै :

गजलले भन्यो, “म गजल लेख्छु ।” (प्रत्यक्ष कथन)

गजलले ऊ गजल लेख्छ भनी बतायो । (अप्रत्यक्ष कथन)

२.५ वाक्यगठनसम्बन्धी अध्ययनको आवश्यकता

सिकाइलाई परिपक्व बनाउन वाक्यगठनले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ भने वाक्यगठन सम्बन्धी अध्ययनले वाक्यगठनको आधारभूत कुराप्रति सचेत गराउँछ । त्यसैगरी यसले विद्यार्थीहरूले वातावरणबाट सिकेका भाषामा पाइने त्रुटिहरूको निराकरण गर्ने, भाषाको शिष्ट र प्रसङ्ग अनुकूल एवम् औचित्यपूर्ण प्रयोगको प्रतिनिधित्व गर्ने, भाषाको प्रभावकारिता एवम् सौन्दर्य खलबलिन नदिने, वाक्यगठनका आधारभूत अशुद्धि निराकरण गर्ने र सम्बन्धित भाषाका सामान्य विशेषताहरूलाई पहिल्याउने काम समेत गर्छ ।

२.६ भाषा पाठ्यपुस्तकमा वाक्यगठनको स्थान

भाषा पाठ्यपुस्तक खासगरी भाषिक सीप सिकाउनुसँग सम्बन्धित हुने भएकाले यो भाषा सिकाइसँग सम्बन्धित हुन्छ । सुनाइ, बोलाइ, पढाइ तथा लेखाइ जस्ता भाषिक सीप सिकाउनु यसको मुख्य उद्देश्य हो ।

वाक्यगठन भनेको वाक्यको आधारभूत तहको शिक्षण हो । यसले वाक्यका आधारभूत तत्त्व लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य आदिलाई अलग अलग रूपमा शिक्षण गर्नु पर्दछ । वाक्यगठन भाषा पाठ्य पुस्तकको स्तरयुक्तता र उपयुक्तताको पहिचान गराउने एउटा महत्त्वपूर्ण पक्ष समेत हो । यसले भाषा पाठ्यपुस्तकका सबै पाठहरूमा सामानुपातिक वाक्यगठनको वितरण र उन्नयन गर्दै लैजानु पर्दछ । भाषा पाठ्यपुस्तकको स्तरीयता त्यसभित्र निहित वाक्यगठनको अवलोकनबाट थाहा पाइने हुँदा त्यसतर्फ सचेत हुन आवश्यक छ ।

समग्रमा भन्दा यस अध्यायमा वाक्यगठनसम्बन्धी सैद्धान्तिक परिचय उल्लेख गर्दै भाषाविद्हरूले उल्लेख गरेका सैद्धान्तिक परिभाषाहरूका पक्षहरूको सामान्य परिचय र वाक्यगठनका पक्षहरूको सामान्य परिचय समेत सामावेश गरिएको छ । लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, भाव, पक्ष, वाच्य आदिको परिचय दिने क्रममा नेपाली भाषामा रहेका तिनका वर्गहरूको समेत सामान्य परिचय प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय तीन शोधविधि र प्रक्रिया

३.१ शोधविधि

प्रस्तुत शोधमा उद्देश्य पूर्तिका लागि क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको छ । उक्त क्षेत्रबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरूलाई व्याख्या तथा विश्लेषण गर्नका लागि सम्भाव्य नमूना छनोट विधिको समेत उपयोग गरिएको छ । यस शोधका लागि प्रतिनिधि जनसङ्ख्याका रूपमा सुनसरी जिल्लाका १० वटा मा.वि.का कक्षा ११ का १०० जना विद्यार्थीसँगको प्रत्यक्ष सहभागिताबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई तुलनात्मक रूपमा व्याख्या विश्लेषण गरेर विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको पहिचान गरिएको छ ।

३.२ अध्ययन प्रक्रिया

यस शोधका लागि निम्नानुसारका प्रक्रिया अपनाइएको छ :

३.२.१ पहिचान

प्रस्तुत शोधपत्रका लागि सुनसरी जिल्लाअन्तर्गतका १० वटा मा.वि.का सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको समूहलाई जनसङ्ख्याका रूपमा लिइएको छ ।

३.२.२ जनसङ्ख्या छनोट

सम्पूर्ण जनसङ्ख्याको अध्ययन गर्न सम्भव नहुने भएकाले प्रस्तुत शोधमा सुनसरी जिल्लाका १० वटा मा.वि.को कक्षा ११ का १०/१० जना गरी १०० जना मध्ये ५० जना सामुदायिक र ५० जना संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीलाई नमूना जनसङ्ख्याका रूपमा छनोट गरी छात्र र छात्राको समान प्रतिनिधित्वमा ध्यान दिइएको छ ।

३.२.३ सामग्री निर्माण

अध्ययनको प्रकृति हेरी सामग्री छनोट गर्नुपर्ने भएकाले यस शोधको उद्देश्य पूर्तिका लागि कक्षा एघारको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका वाक्यगठनका क्षेत्रहरूकै आधारमा सामग्री निर्माण गरिएको छ ।

३.२.४ सामग्री सङ्कलन

प्रस्तुत शोधकार्यमा प्राथमिक तथा द्वितीयक स्रोत गरी दुई उपशीर्षकबाट सामग्री सङ्कलन गरिएको छ ।

३.२.४.१ प्राथमिक स्रोत

प्राथमिक स्रोतका रूपमा सुनसरी जिल्लाका १० वटा मा.वि.का कक्षा ११ का १०/१० जना गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीलाई प्रत्यक्ष रूपमा निर्माण गरिएको प्रश्नावली दिएर लिखित उत्तर दिन लगाइएको छ । उक्त उत्तरका आधारमा सामग्री सङ्कलन गरिएको छ ।

३.२.४.२ द्वितीयक स्रोत

द्वितीयक स्रोतका रूपमा विभिन्न सन्दर्भपुस्तक, पाठ्यपुस्तक तथा शोधपत्रहरूलाई लिइएको छ ।

३.२.५ तथ्याङ्क सङ्कलन

प्रस्तुत शोधको तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्रतिनिधि नमुनाका रूपमा रहेका कक्षा ११ का विद्यार्थीलाई तयार पारिएको प्रश्नावलीको लिखित उत्तर दिन लगाइएको छ र यसका लागि निर्धारित समय दिइएको छ । उक्त प्रश्नावलीको लिखित उत्तर पश्चात् विद्यार्थीको उत्तरपुस्तिका जम्मा गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

३.२.६ व्याख्या विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण

सम्बन्धित मा.वि.हरूबाट सङ्कलित तथ्याङ्क पश्चात् परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूले देखाएका दक्षता र क्षमता स्तरलाई विद्यार्थी सङ्ख्या र प्रतिशतका आधारमा स्तर निर्धारण र तालिकीकरण गरिएको छ । उत्तरपुस्तिका परीक्षण गरी प्राप्त तथ्याङ्कलाई विद्यार्थी सङ्ख्या र प्रतिशताङ्कका आधारमा विद्यार्थीहरूको वाक्यगठनसँग सम्बन्धित त्रुटिहरूको व्याख्या विश्लेषणका लागि विश्लेषणात्मक, वर्णणात्मक, पुस्तकालय विधिहरू प्रयोग गरिएको छ ।

अध्याय चार व्याख्या र विश्लेषण

४.१ वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

प्रस्तुत शोधपत्रमा सुनसरी जिल्लाका मा.वि.मा अध्ययनरत कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको छ । वाक्यगठनगत त्रुटिहरूको अध्ययनमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, वाच्य, भाव, कथन, कारक र वाक्यका आधारमा त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको छ । प्रस्तुत अध्ययनको उद्देश्य सुनसरी जिल्लाका मा.वि.मा अध्ययनरत कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्नु, विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको तुलना गर्नु तथा कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटि सुधारका उपायहरू सुझाउनु रहेको छ । उक्त उद्देश्यहरू पूरा गर्न १०० पूर्णाङ्कका प्रश्नहरू तयार पारेर विद्यालयहरूमा गई लिखित परीक्षा सञ्चालन गरी तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिएको छ । यसका लागि सुनसरी जिल्लाका विभिन्न सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा गएर प्रत्येक विद्यालयका १०/१० जना विद्यार्थीहरू जसमा ५ जना छात्र र ५ जना छात्रा गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुना जनसङ्ख्याका रूपमा लिएर साम्रगी सङ्कलन गरी व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गरेका त्रुटिहरूलाई दशओटा तत्त्वका आधारमा विश्लेषण गरी औसत निकालिएको छ । विद्यार्थीले के-कति त्रुटि गरे भनी उत्तरपुस्तिकाको आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । यस अध्ययनमा वाक्यगठन सम्बन्धी प्रश्नमा विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, वाच्य भाव, कथन, कारक र वाक्यका आधारमा गरेका त्रुटिहरूलाई विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१.१ लिङ्गका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका लिङ्गगत त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १

लिङ्गका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	२५	२७	४८	१००
प्रतिशत	२५%	२७%	४८%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा लिङ्गगत त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४८ जना अर्थात् ४८ प्रतिशतले राम्रो उत्तर (७०%भन्दा माथि अङ्क प्राप्त) दिएको पाइयो भने २७ जना अर्थात् २७ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी २५ जना अर्थात् २५ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५%भन्दा कम अङ्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा लिङ्गगत पदसङ्गतिको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले लिङ्गका आधारमा त्रुटि कम गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने लिङ्गगत त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- क. गोपालकी बहिनीले कथा लेख्यो । (लेखी, लेख्यो)
- ख. रामको छोराको कार किन्यो । (लिङ्ग परिवर्तन)
- = सीताकी छोरीले कार किनी । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा लैङ्गिक त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा कर्ता अनुसारको क्रियाको प्रयोग गरिएको छैन भने वाक्य ख. मा लिङ्ग परिवर्तन गर्न भनिएको प्रश्नमा कर्ता छोरा लाई मात्र परिवर्तन गरी त्यसै अनुसारको सङ्गति मिलाउनु पर्नेमा कर्ताको विस्तारक राम लाई समेत सीतामा परिवर्तन गरिएको छ जुन त्रुटिपूर्ण छ किनभने लिङ्ग परिवर्तन कर्तासँग मात्र सम्बन्धित हुन्छ ।

४.१.२ वचनका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका वचनगत त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २

वचनका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	१६	३०	५४	१००
प्रतिशत	१६%	३०%	५४%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा वचनगत त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५४ जना अर्थात् ५४ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो उत्तर दिएको पाइयो भने ३० जना अर्थात् ३० प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी १६ जना अर्थात् १६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी निम्न उत्तर दिएको पाइयो । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वचनका आधारमा त्रुटि कम गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने वचनगत त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा विभिन्न त्रुटिहरू गरेको पाइयो जसलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. गीता, सीता, हरि र कविताले उसलाई पिटी । (पिटी, पिटे)

ख. विद्यार्थीले परिक्षा राम्ररी लेख्यो । (वचन परिवर्तन)

= विद्यार्थीहरूले परिक्षा राम्ररी लेख्यो । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा वचनगत त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा कर्ता अनुसारको क्रियाको प्रयोग गरिएको छैन भने वाक्य ख. मा वचन परिवर्तन गर्न भनिएको प्रश्नमा कर्ता विद्यार्थीलाई मात्र परिवर्तन गरी त्यस अनुसारको सङ्गति मिलाइएको छैन ।

४.१.३ पुरुषका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका पुरुषगत त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ३

पुरुषका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	३६	२८	३६	१००
प्रतिशत	३६%	२८%	३६%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा पुरुषगत त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशतले राम्रो उत्तर (७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त) दिएको पाइयो भने २८ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा पुरुषगत पदसङ्गतिको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले पुरुषका आधारमा अलि बढी त्रुटि गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने पुरुषगत त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. हामी जाडामा बगिया खान्छन् । (खान्छौं, खान्छन्)

ख. म मीठो गीत गाउँछु । (तृतीय पुरुषमा परिवर्तन)

= तिमी मीठो गीत गाउँछौ । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा पुरुषगत त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा कर्ता अनुसारको क्रियाको प्रयोग गरिएको छैन भने वाक्य ख. मा तृतीय पुरुषमा परिवर्तन गर्न भनिएको प्रश्नमा द्वितीय पुरुषमा परिवर्तन गरिएको छ जुन त्रुटिपूर्ण छ ।

४.१.४ कालका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका कालगत त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ४

कालका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	३६	२५	३९	१००
प्रतिशत	३६%	२५%	३९%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा कालगत त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३९ जना अर्थात् ३९ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो उत्तर दिएको पाइयो भने २५ जना अर्थात् २५ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कालगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने कालगत त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा विभिन्न त्रुटिहरू गरेको पाइयो जसलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. विपासाले निबन्ध लेख्छ । (लेख्: भूतकाल)

ख. नेत्रप्रसाद जुरुक्क उठ्यो । (वर्तमान कालमा परिवर्तन)

= नेत्रप्रसाद जुरुक्क उठ्छन् । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा कालगत त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा भूतकाल बनाउनु पर्नेमा वर्तमानकाल बनाइएको छ भने कर्ता अनुसारको क्रियापदको पनि प्रयोग गरिएको छैन । वाक्य ख. मा वर्तमानकालमा परिवर्तन गर्न भनिएको प्रश्नमा उठ्छन् क्रियापदको प्रयोग गरी प्रश्नमा भएको सङ्गति अनुसारको सङ्गति मिलाइएको छैन जुन त्रुटिपूर्ण छ ।

४.१.५ पक्षका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका पक्षसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ५

पक्षका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	५६	१८	२६	१००
प्रतिशत	५६%	१८%	२६%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा पक्षसम्बन्धी त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये २६ जना अर्थात् २६ प्रतिशतले राम्रो उत्तर दिएका छन् अर्थात् ७०% भन्दा माथि अड्क प्राप्त गरेको पाइयो भने १८ जना अर्थात् १८ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अड्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ५६ जना अर्थात् ५६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५% भन्दा कम अड्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा पक्षसम्बन्धी सीपको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले पक्षसम्बन्धी त्रुटि निकै बढी गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने पक्षसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. मैले खण्डकाव्य लेख्छु । (लेख्: पूर्ण वर्तमान)

ख. म कक्षामा सधैं प्रथम हुन्छु । (अभ्यस्तमा परिवर्तन)

= म कक्षामा सधैं प्रथम भएँ । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा पक्षसम्बन्धी त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा पूर्ण वर्तमान गर्न भनिएकोमा सामान्य वर्तमान बनाइएको छ भने वाक्य ख. मा अभ्यस्त पक्षमा परिवर्तन गर्न भनिएको सामान्य पक्षमा परिवर्तन गरिएको छ जुन त्रुटिपूर्ण छ ।

४.१.६ भावका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका भावसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ६

भावका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	३८	३२	३०	१००
प्रतिशत	३८%	३२%	३०%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा भावसम्बन्धी त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३० जना अर्थात् ३० प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो गरेको पाइयो भने ३२ जना अर्थात् ३२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ३८ जना अर्थात् ३८ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी बढी त्रुटि गरेको पाइयो । यस आधारमा हेर्दा विद्यार्थीहरूमा भावसम्बन्धी सीपको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले भावसम्बन्धी त्रुटि बढी गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने भावसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. तिमी विहान चाँडै उठेस् । (उठे, उठेस्)

ख. बादल लागेर पानी पन्यो । (सङ्केतार्थकमा परिवर्तन)

= बादल लाग्यो अनि पानी पन्यो । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा भावसम्बन्धी त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा कर्ता अनुसारको क्रियाको प्रयोग गरिएको छैन भने वाक्य ख. मा सङ्केतार्थकमा परिवर्तन गर्न भनिएकोमा संयुक्त वाक्यमा परिवर्तन गरिएको छ जुन त्रुटिपूर्ण छ ।

४.१.७ वाच्यका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका वाच्यसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ७

वाच्यका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	४७	२२	३१	१००
प्रतिशत	४७%	२२%	३१%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा वाच्यसम्बन्धी त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३१ जना अर्थात् ३१ प्रतिशतले राम्रो उत्तर दिएका छन् अर्थात् ३१ प्रतिशत विद्यार्थीले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेको पाइयो भने २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ४७ जना अर्थात् ४७ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा वाच्यसम्बन्धी सीपको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाच्यसम्बन्धी त्रुटि निकै बढी गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने वाच्यसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. मद्वारा कविता, गजल र गीत लेखियो । (लेखियो, लेखिए)

ख. मद्वारा चिठी लखियो । (कर्तृवाच्यमा परिवर्तन)

= म चिठी लेख्छु । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा वाच्यसम्बन्धी त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा खाली ठाउँ भर्न दिएको प्रश्नमा कर्मवाच्यमा कर्मअनुसारको क्रियाको प्रयोग गरिएको छैन भने वाक्य ख. मा कर्तृवाच्यमा परिवर्तन गर्दा काल समेत परिवर्तन गरी त्रुटि गरिएको छ ।

४.१.८ कारकका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका कारकसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ८

कारकका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	६६	२२	१२	१००
प्रतिशत	६६%	२२%	१२%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा कारकसम्बन्धी त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये १२ जना अर्थात् १२ प्रतिशतले मात्र राम्रो उत्तर दिएका छन् अर्थात् ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेको पाइयो भने २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ६६ जना अर्थात् ६६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा कारकसम्बन्धी सीपको विकास भएको देखिँदैन । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले कारकसम्बन्धी त्रुटि निकै बढी गरेको स्पष्ट देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने कारकसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. केटाहरूले धरानबाट ल्याएको कपडा बजारमा बेचे । (रेखाङ्कित पदहरूको कारक पहिल्याउनुहोस्)

उत्तर : केटाहरू=कर्मकारक, धरानबाट=करण कारक, बजारमा=अपादान कारक

माथि उल्लिखित वाक्यमा कारक पहिल्याउन त्रुटि भएको छ । विद्यार्थीहरूले कर्ता, करण, सम्प्रदान तथा अपादान कारक छुट्याउन बढी त्रुटि गरेका छन् ।

४.१.९ कथनका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका कथनसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ९

कथनका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	७४	२२	४	१००
प्रतिशत	७४%	२२%	४%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा कथनसम्बन्धी त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४ जना अर्थात् ४ प्रतिशतले मात्र राम्रो उत्तर दिएका छन् अर्थात् ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेको पाइयो भने २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ७४ जना अर्थात् ७४ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा कथनसम्बन्धी सीप निकै कमसल देखिन्छ । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले कथनसम्बन्धी त्रुटि असाध्यै धेरै गरेको देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने कथनसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. तिमीले भन्यौ, “म चित्र प्रदर्शनी हेर्छु ।” (अप्रत्यक्ष कथन)

= तिमीले भन्यौ कि म चित्र प्रदर्शनी हेर्छु । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यमा कथनसम्बन्धी त्रुटि भएको छ । अप्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्दा उद्धरण चिह्नभित्रको कर्तालाई पुरुषका आधारमा परिवर्तन गरिएको छैन ।

४.१.१० वाक्यका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका वाक्यसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १०

वाक्यका आधारमा

	०-३५%	३५-७०%	७०% भन्दा माथि	जम्मा
	निम्न	मध्यम	उत्तम	
विद्यार्थी सङ्ख्या	३६	३७	२७	१००
प्रतिशत	३६%	३७%	२७%	१००%

माथिको तालिका अनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा गरिएको परीक्षणमा प्रश्नहरूको उत्तर लेखनको क्रममा वाक्यसम्बन्धी त्रुटिहरू भएको पाइएको छ । १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये २७ जना अर्थात् २७ प्रतिशतले राम्रो उत्तर दिएका छन् अर्थात् ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेको पाइएको छ भने ३७ जना अर्थात् ३७ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका छन् । त्यसैगरी ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले (३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त) गरेको त्रुटिको आधारमा वाक्यसम्बन्धी सीपको विकास कम भएको देखिन्छ । यसरी हेर्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यसम्बन्धी त्रुटि अलि कम गरेको देखिन्छ ।

वाक्यगठनमा गर्ने वाक्यसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन गर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गरेका विभिन्न त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. इच्छा हुँदा उपाय हुन्छ । (मिश्रवाक्य)

= जहाँ इच्छा त्यहाँ उपाय । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

ख. बादल लाग्छ अनि पानी पर्छ । (सरल वाक्य)

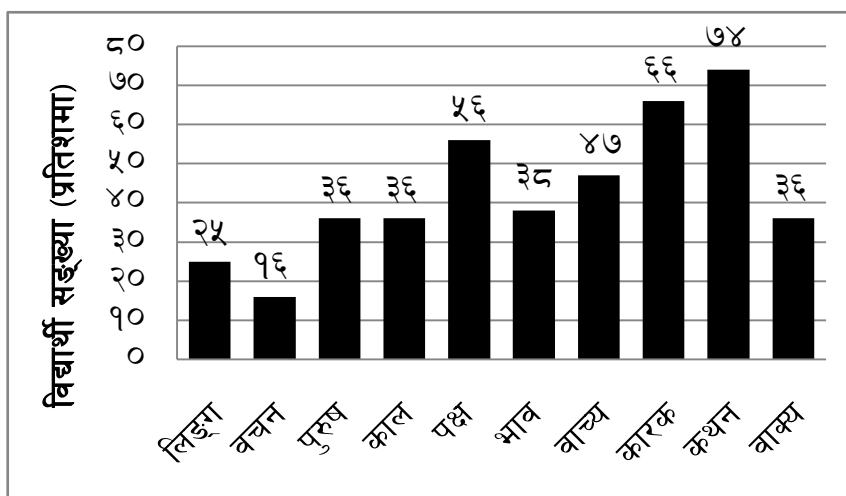
= बादल लाग्छ पानी पर्छ । (त्रुटिपूर्ण परिवर्तन)

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा वाक्य परिवर्तन गर्दा त्रुटि भएको छ । वाक्य क. मा जहाँ इच्छा हुन्छ त्यहाँ उपाय हुन्छ हुनुपर्नेमा अन्यथा पारिएको छ भने वाक्य ख. मा एउटा मात्र समापिका क्रिया राख्नुपर्नेमा त्यसो गरिएको छैन ।

समग्र विद्यार्थीहरूको वाक्यगठनगत त्रुटिलाई अझ स्पष्ट पार्न यहाँ स्तम्भ रेखाचित्रद्वारा देखाइएको छ :

चित्र १

समग्र विद्यार्थीहरूको वाक्यगठनगत त्रुटिको विवरण

उपर्युक्त स्तम्भ चित्रलाई हेर्दा सबैभन्दा कम वचनमा र सबैभन्दा बढी त्रुटि कथनमा भएको देखिन्छ ।

४.२ छात्र र छात्राले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन

प्रस्तुत शोधपत्रमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

४.२.१ लिङ्गका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका लिङ्गसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ११

लिङ्गका आधारमा

	छात्रा					छात्र			
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०% बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०% बढी	जम्मा
वि.सं.	४	१७	२९	५०	वि.सं.	११	२०	१९	५०
प्र.	८%	३४%	५८%	१००%	प्र.	२२%	४०%	३८%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको लिङ्गका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये २९ जना अर्थात् ५८ प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ५० जना मध्ये १९ जना अर्थात् ३८ प्रतिशतले राम्रो गरी लिङ्गमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १७ जना छात्रा अर्थात् ३४ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने २० जना छात्र अर्थात् ४० प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ ४ जना अर्थात् ८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ ११ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्रा ८ प्रतिशत र २२ प्रतिशत छात्र भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा लिङ्गका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.२ वचनका आधारमा

वचनका आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका लिङ्गसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १२

वचनका आधारमा

छात्रा					छात्र				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०% बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०% बढी	जम्मा
वि.सं.	३	११	३६	५०	वि.सं.	१३	१९	१८	५०
प्र.	६%	२२%	७२%	१००%	प्र.	२६%	३८%	३६%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको वचनका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये ३६ जना अर्थात् ७२ प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ५० जना मध्ये १८ जना अर्थात् ३६ प्रतिशतले राम्रो गरी लिङ्गमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी ११ जना छात्रा अर्थात् २२ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने १९ जना छात्र अर्थात् ३८ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ ३ जना अर्थात् ६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ १३ जना अर्थात् २६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको

भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्रा ६ प्रतिशत र छात्र २६ प्रतिशत भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा वचनका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.३ पुरुषका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका पुरुषसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १३

पुरुषका आधारमा

	छात्रा					छात्र			
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०% बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०% बढी	जम्मा
वि.सं.	१४	१४	२२	५०	वि.सं.	२२	१४	१४	५०
प्र.	२८%	२८%	४४%	१००%	प्र.	४४%	२८%	२८%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको पुरुषका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये २२ जना अर्थात् ४४ प्रतिशतले राम्रो अड्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ५० जना मध्ये १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले राम्रो गरी पुरुषमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १४ जना छात्रा अर्थात् २८ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने १४ जना छात्र अर्थात् २८ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ २२ जना अर्थात् ४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्रा २८ प्रतिशत र ४४ प्रतिशत छात्र भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा पुरुषका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.४ कालका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा कालसम्बन्धी गरेका त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १४

कालका आधारमा

छात्रा					छात्र				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	१३	१५	२२	५०	वि.सं.	२३	१०	१७	५०
प्र.	२६%	३०%	४४%	१००%	प्र.	४६%	२०%	३४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको कालका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये २२ जना (४४ प्रतिशत) ले राम्रो अड्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ५० जना मध्ये १७ जना (३४ प्रतिशत) ले राम्रो गरी कालमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १५ जना छात्रा (३० प्रतिशत) ले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने १० जना छात्र (२० प्रतिशत) ले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ १३ जना अर्थात् २६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ २३ जना अर्थात् ४६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्रा २६ प्रतिशत र छात्र ४६ प्रतिशत भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कालका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.५ पक्षका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका पक्षसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १५

पक्षका आधारमा

छात्रा					छात्र				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	२२	१३	१५	५०	वि.सं.	३४	५	११	५०
प्र.	४४%	२६%	३०%	१००%	प्र.	६८%	१०%	२२%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको पक्षका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये १५ जना अर्थात् ३० प्रतिशतले राम्रो अड्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ५० जना मध्ये ११

जना अर्थात् २२ प्रतिशतले राम्रो गरी कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १३ जना छात्रा अर्थात् २६ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने ५ जना छात्र अर्थात् १० प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ २२ जना अर्थात् ४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ ३४ जना अर्थात् ६८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रा २२ जना अर्थात् ४४ प्रतिशत र ३४ जना अर्थात् ६८ प्रतिशत छात्र भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा पक्षका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.६ भावका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका भावसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १६

भावका आधारमा

छात्रा				छात्र					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	१५	१८	१७	५०	वि.सं.	२३	१४	१३	५०
प्र.	३०%	३६%	३४%	१००%	प्र.	४६%	२८%	२६%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको भावका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये १७ जना (३४ प्रतिशत) ले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ५० जना मध्ये १३ जना (२६ प्रतिशत) ले राम्रो गरी भावमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १८ जना छात्रा अर्थात् ३६ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने १४ जना छात्र अर्थात् २८ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ १५ जना अर्थात् ३० प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ २३ जना अर्थात् ४६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रा ३० प्रतिशत र ४६ प्रतिशत छात्र भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा भावका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.७ वाच्यका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका वाच्यसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १७

वाच्यका आधारमा

छात्रा					छात्र				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	२०	१३	१७	५०	वि.सं.	२७	९	१४	५०
प्र.	४०%	२६%	३४%	१००%	प्र.	५४%	१८%	२८%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको वाच्यका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये १७ जना अर्थात् ३४ प्रतिशतले राम्रो अड्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले राम्रो गरी कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १३ जना छात्रा (२६ प्रतिशत) ले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने ९ जना छात्र (१८ प्रतिशत) ले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ २० जना अर्थात् ४० प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ २७ जना अर्थात् ५४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रा ४० प्रतिशत र ५४ प्रतिशत छात्र भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा वाच्यका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.८ कारकका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका कारकसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १८

कारकका आधारमा

छात्रा					छात्र				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	२९	१२	९	५०	वि.सं.	३७	१०	३	५०
प्र.	५८%	२४%	१८%	१००%	प्र.	७४%	२०%	६%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको कारकका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये ९ जना अर्थात् १८ प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ ३ जना अर्थात् ६ प्रतिशतले मात्र राम्रो गरी कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १२ जना छात्रा अर्थात् २४ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने १० जना छात्र अर्थात् २० प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी छात्रातर्फ २९ जना अर्थात् ५८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ ३७ जना अर्थात् ७४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रा २९ जना अर्थात् ५८ प्रतिशत र छात्र ३७ जना अर्थात् ७४ प्रतिशत भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कारकका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले निकै बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.९ कथनका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका कथनसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : १९

कथनका आधारमा

	छात्रा					छात्र			
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	३१	१६	३	५०	वि.सं.	४३	६	१	५०
प्र.	६२%	३२%	६%	१००%	प्र.	८६%	१२%	२%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको कथनका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये ३ जना अर्थात् ६ प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फ १ जना अर्थात् २ प्रतिशतले मात्र राम्रो गरी कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १६ जना छात्रा अर्थात् ३२ प्रतिशत छात्राले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने ६ जना छात्र अर्थात् १२ प्रतिशत छात्रले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । बढी त्रुटि गर्नेको सङ्ख्या भने छात्रातर्फ ३१ जना अर्थात् ६२ प्रतिशत पाइयो भने छात्रतर्फ ४३ जना अर्थात् ८६ प्रतिशत भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रा ६२ प्रतिशत र छात्र ८६ प्रतिशत भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा

अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कथनका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले निकै बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.२.१० वाक्यका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका वाक्यसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २०

वाक्यका आधारमा

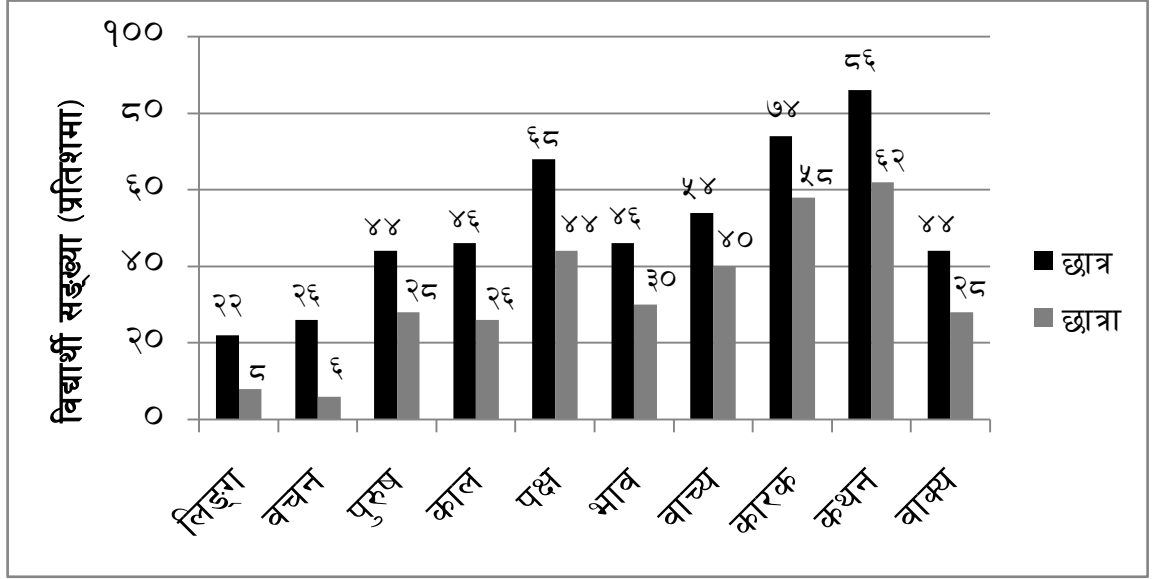
छात्रा				छात्र					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	१४	१९	१७	५०	वि.सं.	२२	१८	१०	५०
प्र.	२८%	३८%	३४%	१००%	प्र.	४४%	३६%	२०%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राको वाक्यका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना छात्रामध्ये १७ जना अर्थात् ३४ प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फको सङ्ख्या १० जना अर्थात् २० प्रतिशत मात्र रहेको छ । त्यसैगरी १९ जना छात्रा अर्थात् ३८ प्रतिशतले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने छात्रतर्फको सङ्ख्या १८ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी छात्रातर्फ १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने छात्रतर्फ २२ जना अर्थात् ४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा छात्रा १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशत र छात्र २२ जना अर्थात् ४४ प्रतिशत भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा वाक्यका आधारमा छात्राले भन्दा छात्रले बढी नै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

छात्र र छात्राहरूले गरेको वाक्यगठनगत त्रुटिलाई अझ स्पष्ट पार्न यहाँ स्तम्भ रेखाचित्रद्वारा देखाइएको छ :

चित्र २

छात्र र छात्राहरूको वाक्यगठनगत त्रुटिको विवरण

उपर्युक्त स्तम्भ चित्रलाई हेर्दा छात्राले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः ८, ६, २८, २६, ४४, ३०, ४०, ५८, ६२, २८ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । त्यसैगरी छात्रले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २२, २६, ४४, ४६, ६८, ४६, ५४, ७४, ८६, ४४ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । यसरी हेर्दा छात्राले भन्दा छात्रले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः १४, २०, १६, २०, २४, १६, १४, १६, २४, १६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन

प्रस्तुत शोधपत्रमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिलाई विद्यालय प्रकृतिका आधारमा निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

४.३.१ लिङ्गका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको लिङ्गसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २१

लिङ्गका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	१४	२६	१०	५०	वि.सं.	१	११	३८	५०
प्र.	२८%	५२%	२०%	१००%	प्र.	२%	२२%	७६%	१००%

माथिको तालिकाका आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्गका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये २० प्रतिशतले राम्रो अङ्क ल्याई कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये ७६ प्रतिशत विद्यार्थीले राम्रो गरी लिङ्गमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका ५२ प्रतिशत विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका २२ प्रतिशत विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ २८ प्रतिशत विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ २ प्रतिशत विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका २८ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र २ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा लिङ्गका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले २६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.२ वचनका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको वचनसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २२

वचनका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	१५	१९	१६	५०	वि.सं.	१	११	३८	५०
प्र.	३०%	३८%	३२%	१००%	प्र.	२%	२२%	७६%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वचनका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये १६ जना (३२ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो अड्क ल्याई वचनमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ, भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये ३८ जना (७६ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी वचनमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका १९ जना (३८ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ, भने संस्थागत विद्यालयका ११ जना (२२ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ १५ जना (३० प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ १ जना (२ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ३० प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र २ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा वचनका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले २८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.३ पुरुषका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको पुरुषसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २३

पुरुषका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	३०	११	९	५०	वि.सं.	६	१७	२७	५०
प्र.	६०%	२२%	१८%	१००%	प्र.	१२%	३४%	५४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले पुरुषका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये ९ जना (१८ प्रतिशत) विद्यार्थीले

राम्रो अड्क ल्याई पुरुषमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये २७ जना (५४ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी पुरुषमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका ११ जना (२२ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका १७ जना (३४ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ ३० जना (६० प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ ६ जना (१२ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ६० प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र १२ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा पुरुषका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ४८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.४ कालका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको कालसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २४

कालका आधारमा

	सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	२९	१३	८	५०	७	१२	३१	५०
प्र.	५८%	२६%	१६%	१००%	१४%	२४%	६२%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले कालका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये ८ जना (१६ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो अड्क ल्याई कालमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये ३१ जना (६२ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी कालमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका १३ जना (२६ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि

गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका १२ जना (२४ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ २९ जना (५८ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ ७ जना (१४ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ५८ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र १४ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कालका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.५ पक्षका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको पक्षसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २५

पक्षका आधारमा

	सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	३६	१०	४	५०	२०	८	२२	५०
प्र.	७२%	२०%	८%	१००%	४०%	१६%	४४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले पक्षका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये ४ जना (८ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो अड्क ल्याई पक्षमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये २२ जना (४४ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी पक्षमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका १० जना (२० प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका ८ जना (१६ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ ३६ जना (७२ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ २० जना (४० प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि

गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ७२ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र ४० प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा पक्षका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ३२ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.६ भावका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको भावसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २६

भावका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	२८	१९	३	५०	वि.सं.	१०	१३	२७	५०
प्र.	५६%	३८%	६%	१००%	प्र.	२०%	२६%	५४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भावका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये ३ जना (६ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो अड्क ल्याई भावमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये २७ जना (५४ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी भावमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका १९ जना (३८ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका १३ जना (२६ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ २८ जना (५६ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ १० जना (२० प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ५६ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र २० प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा भावका आधारमा

संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ३६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.७ वाच्यका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको वाच्यसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २७

वाच्यका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय					
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	३८	८	४	५०	वि.सं.	९	१४	२७	५०
प्र.	७६%	१६%	८%	१००%	प्र.	१८%	२८%	५४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाच्यका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये ४ जनाले राम्रो अङ्क ल्याई वाच्यमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये २७ जनाले राम्रो गरी वाच्यमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका ८ जनाले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका १४ जनाले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ ३८ जनाले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ ९ जनाले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ७६ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र १८ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा वाच्यका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ५८ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.८ कारकका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको कारकसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २८

कारकका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय					संस्थागत विद्यालय				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	४३	७	०	५०	वि.सं.	२३	१५	१२	५०
प्र.	८६%	१४%	०%	१००%	प्र.	४६%	३०%	२४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले कारकका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये एक जनाले पनि कारकमा राम्रो अड्क ल्याउन सकेन भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये १२ जना (२४ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी कारकमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका ७ जना (१४ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका १५ जना (३० प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ ४३ जना (८६ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ २३ जना (४६ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ८६ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका ४६ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कारकका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ४० प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.९ कथनका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको कथनसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : २९

कथनका आधारमा

सामुदायिक विद्यालय					संस्थागत विद्यालय				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	४६	४	०	५०	वि.सं.	२८	१८	४	५०
प्र.	९२%	८%	०%	१००%	प्र.	५६%	३६%	८%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले कथनका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये एक जनाले पनि राम्रो अड्क ल्याउन सकेन भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये ४ जनाले राम्रो गरी कथनमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका ४ जनाले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयका १८ जनाले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ ४६ जनाले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ २८ जनाले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ९२ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र ५६ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा कारकका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ३६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.३.१० वाक्यका आधारमा

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेको वाक्यसम्बन्धी त्रुटिलाई निम्नानुसार तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. : ३०

वाक्यका आधारमा

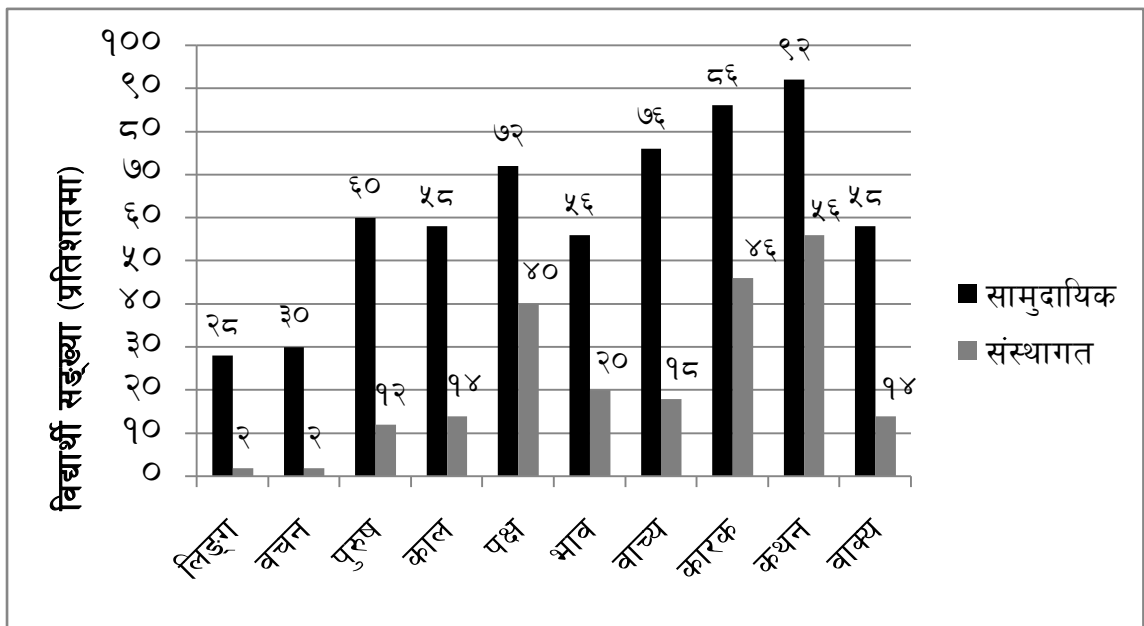
सामुदायिक विद्यालय					संस्थागत विद्यालय				
	निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा		निम्न ०-३५%	मध्यम ३५-७०%	उत्तम ७०%बढी	जम्मा
वि.सं.	२९	१६	५	५०	वि.सं.	७	२१	२२	५०
प्र.	५८%	३२%	१०%	१००%	प्र.	१४%	४२%	४४%	१००%

माथिको तालिकाको आधारमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले वाक्यका आधारमा गरेका त्रुटिको विश्लेषण गर्दा जम्मा ५० जना सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीमध्ये ५ जना (१० प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो अड्क ल्याई वाक्यमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ, भने संस्थागत विद्यालयतर्फका ५० जना विद्यार्थीमध्ये २२ जना (४४ प्रतिशत) विद्यार्थीले राम्रो गरी वाक्यमा कम त्रुटि गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयका १६ जना (३२ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको देखिन्छ, भने संस्थागत विद्यालयका २१ जना (४२ प्रतिशत) विद्यार्थीले मध्यम त्रुटि गरेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयतर्फ २९ जना (५८ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको पाइयो भने संस्थागत विद्यालयतर्फ ७ जना (१४ प्रतिशत) विद्यार्थीले बढी त्रुटि गरेको भेटियो । बढी त्रुटि गर्नेमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका ५८ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयका मात्र १४ प्रतिशत विद्यार्थी भेटियो । त्यसैले सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा वाक्यका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले ४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूले गरेको वाक्यगठनगत त्रुटिलाई अभ्र स्पष्ट पार्न यहाँ स्तम्भ रेखाचित्रद्वारा देखाइएको छ :

चित्र ३

विद्यालय प्रकृतिका आधारमा वाक्यगठनगत त्रुटिको विवरण

उपर्युक्त स्तम्भ चित्रलाई हेर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २८,३०,६०,५८,७२,५६,७६, ८६,९२,५८ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २,२,१२,१४,४०,२०, १८,४६,५६,१४ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । यसरी हेर्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २६,२८,४८,४४,३२,३६,५८,४०,३६,४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

४.४ त्रुटि निराकरणका उपायहरू

प्रस्तुत शोधपत्र सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिसँग सम्बन्धित छ । सिकाइका क्रममा विद्यार्थीहरूले अनेकौं त्रुटिहरू गर्दछन् जसलाई शिक्षकले पहिचान गरी निराकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । सिकाइको क्रममा विद्यार्थीहरूले कुन-कुन पक्षमा त्रुटिहरू गरे, उक्त त्रुटिहरू पहिलेदेखि हुँदै आएको हो कि अहिलेको समयमा मात्र हो सोको पहिचान गरी त्रुटिका कारण, पारिवारिक पृष्ठभूमि, स्वास्थ्य अवस्था, बौद्धिकता, विद्यालय आदिको सूक्ष्म रूपमा खोजी गर्नुका साथै उनीहरूको त्रुटिको प्रकृतिको मात्रा पहिल्याउने तथा स्तरीकृत, निदानात्मक, उपलब्धी परीक्षण आदिको उपयोग गरी समस्याहरू सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले सबैभन्दा बढी त्रुटि कथन र कारकमा गरेका छन् भने केही मात्रामा कम त्रुटि पक्ष र वाच्यमा गरेका छन् । त्यस्तै सबैभन्दा कम त्रुटि भने लिङ्गमा गरेको देखिएको छ । समग्रमा भन्नुपर्दा सिकाइ उपलब्धी बढी भए तापनि ती त्रुटिहरूको निराकरण वा सुधारमा त्रुटि निराकरणात्मक शिक्षणले प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरी पाठ्यक्रमले राखेको उद्देश्यहरू हाँसिल गर्न निम्न लिखित कुराहरू प्रयोगमा ल्याउनु पर्ने देखिन्छ :

- (क) विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटि क्षेत्रको पहिचान गर्ने र तिनका तहसम्म पुगी निराकरणात्मक शिक्षण गर्नुपर्ने,
- (ख) व्याकरणिक कोटि : लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव र वाच्य तथा कारक, कथन र वाक्य आदिवीचका भिन्नताको सही पहिचान गरी त्यसै अनुरूपका शिक्षण विधिहरूको उपयोग गरी शिक्षण गर्नुपर्ने,

- (ग) सैद्धान्तिक ज्ञान मात्र दिनुको सट्टा प्रयोगात्मक, व्यावहारिक तथा भाषिक सीप सिकाउनमा बढी जोड दिनुपर्ने,
- (घ) शिक्षक केन्द्रित शिक्षण विधिको सट्टा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको उपयोग गर्नुपर्ने ।
- (ङ) विद्यार्थीको रूची, क्षमता तथा इच्छा र चाहना अनुसारको शिक्षण गर्नुपर्ने,
- (च) विद्यार्थीले भाषामा गर्ने त्रुटिका कारणहरू बारे शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक र विज्ञसँग समय समयमा छलफल गर्नुपर्ने,
- (छ) शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने,
- (ज) शिक्षण सिकाइ कार्यकलापका बेला शिक्षण सामग्रीको प्रयोग बढीभन्दा बढी गर्नुपर्ने,
- (झ) भाषा पाठ्यपुस्तक, आगमनात्मक जस्ता शिक्षण विधिको उपयोग गरी शिक्षण कार्य गर्दै नेपाली भाषाको शुद्ध र स्तरीय प्रयोगप्रति विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्नुपर्ने,
- (ञ) विद्यार्थीले गर्ने भाषिक त्रुटिका प्रवृत्ति पत्ता लगाई त्यसको पहिचान र विभाजन गरी निराकरणमूलक भाषा शिक्षण गर्नुपर्ने,
- (ट) विद्यार्थीको बौद्धिक क्षमता विकास गर्नका लागि विद्यालयमा विद्यार्थीलाई अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा सक्रिय रूपमा सहभागी गराई उनीहरूबाट भएका त्रुटिहरू पहिचान गरी पृष्ठपोषण दिनुपर्ने,
- (ठ) विद्यार्थीलाई व्याकरण सिकाउनुभन्दा भाषिक सीप सिकाउनमा बढी जोड दिनुपर्ने,
- (ड) कक्षाकोठाकै सेरोफेरोबाट उदाहरणहरू दिनुपर्ने ।

माथिका विभिन्न तरिकाहरू आत्मसात् गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरेमा विद्यार्थीले गरेको त्रुटिलाई न्यून गर्न सकिन्छ तथा स्तरीय, प्रभावकारी सिकाइ र स्तरीय भाषा प्रयोग गर्न अभ्यस्त बनाउन सकिन्छ । अतः शिक्षण सिकाइको क्रममा नेपाली भाषा शिक्षकले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिहरूको प्रयोग गर्नुका साथै भाषिक सीपमा अभ्यस्त पार्ने किसिमको वातावरण तयार पारी अभ्यासमूलक शिक्षण सिकाइ गर्नु पर्दछ । समग्रमा हेर्दा विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको निराकरणका लागि विद्यार्थी केन्द्रित विधिहरू : आगमनात्मक, भाषापाठ्यपुस्तक, भाषासंसर्ग जस्ता शिक्षण विधिका माध्यमबाट शिक्षण गर्नुका साथै विद्यार्थीलाई भाषिक सीप सिकाउनमा केन्द्रित भई प्रयोगात्मक ज्ञान र निरन्तर मूल्याङ्कनमा विशेष जोड दिनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

अध्याय पाँच

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

५.१ सारांश

प्रस्तुत शोधकार्य सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययनमा केन्द्रित रहेको छ। विशेष गरी कक्षा ११ का विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा सिक्दा वाक्यगठनमा के-कस्ता त्रुटि गर्छन्, ती त्रुटि सुधारका उपायहरू के-के हुन् भन्ने कुराको निक्यौल गरिएको छ। प्रस्तुत अध्ययनका क्रममा सुनसरी जिल्लाका विभिन्न १० वटा सामुदायिक तथा १० वटा संस्थागत विद्यालयका कक्षा ११ का १०/१० जना गरी १०० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुनाका रूपमा छनोट गरी उनीहरूको परिक्षणबाट प्राप्त नतिजालाई यहाँ निष्कर्षका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

५.२ निष्कर्ष

- सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४८ जना अर्थात् ४८ प्रतिशतले ७०% भन्दा बढी अङ्क प्राप्त गरेको पाइयो भने २७ जना अर्थात् २७ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका र २५ जना अर्थात् २५ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूले लिङ्गमा कम त्रुटि गरेको स्पष्ट देखिन्छ।
- १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५४ जना अर्थात् ५४ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो उत्तर दिएको, ३० जना अर्थात् ३० प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका, १६ जना अर्थात् १६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूले वचनमा कम त्रुटि गरेको स्पष्ट देखिन्छ।
- वाक्यगठनका तत्त्वमध्ये पुरुषमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, २८ जना अर्थात् २८ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेका, ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूले पुरुषमा कम त्रुटि गरेको स्पष्ट देखिन्छ।

- कालमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३९ जना अर्थात् ३९ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो उत्तर दिएका, २५ जना अर्थात् २५ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कालगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- पक्षमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये २६ जना अर्थात् २६ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, १८ जना अर्थात् १८ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ५६ जना अर्थात् ५६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले पक्षगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- भावमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३० जना अर्थात् ३० प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरी राम्रो गरेका, ३२ जना अर्थात् ३२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ३८ जना अर्थात् ३८ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले भावगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- वाच्यमा भने १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३१ प्रतिशत विद्यार्थीले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेका तथा ४७ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले वाच्यगत त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये कारकमा १२ जना अर्थात् १२ प्रतिशतले मात्र राम्रो उत्तर (७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त) दिएका, २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ६६ जना अर्थात् ६६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कारकमा त्रुटि अलि बढी गरेको देखिन्छ ।
- कथनमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४ जना अर्थात् ४ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, २२ जना अर्थात् २२ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेका तथा ७४ जना अर्थात् ७४ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले कथनमा त्रुटि बढी गरेको देखिन्छ ।

- वाक्यसम्बन्धी अध्ययनमा १०० जना विद्यार्थीहरूमध्ये २७ जना अर्थात् २७ प्रतिशतले ७०% भन्दा माथि अङ्क प्राप्त गरेका, ३७ जना अर्थात् ३७ प्रतिशतले ३५% भन्दा माथि र ७०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरी मध्यम उत्तर दिएका तथा ३६ जना अर्थात् ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले ३५% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गरेकाले वाक्यमा गरेको त्रुटि सन्तोषजनक नै देखिन्छ ।
- सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत छात्र र छात्राले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिलाई तुलनात्मक रूपमा भन्नुपर्दा छात्राले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः ८,६,२८,२६,४४,३०,४०,५८,६२,२८ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । त्यसैगरी छात्रले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २२,२६,४४,४६,६८,४६,५४,७४,८६,४४ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । यसरी हेर्दा छात्राले भन्दा छात्रले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः १४,२०,१६,२०,२४,१६,१४,१६,२४,१६ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।
- विद्यालय प्रकृतिका आधारमा भन्दा सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन अध्ययनका क्रममा गरेका त्रुटिलाई तुलनात्मक रूपमा भन्नुपर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २८,३०,६०,५८,७२,५६,७६, ८६,९२,५८ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २,२,१२,१४,४०,२०, १८,४६,५६,१४ प्रतिशत त्रुटि गरेका छन् । यसरी हेर्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीले भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, कारक, कथन र वाक्यमा क्रमशः २६,२८,४८,४४,३२,३६,५८,४०,३६,४४ प्रतिशतले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।
- वाक्यगठनका क्षेत्रहरू लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य,कारक, कथन र वाक्य मध्ये सबैभन्दा कम त्रुटि वचनमा (१६%) र सबैभन्दा बढी त्रुटि कथन (७४%) र कारकमा (६६%) गरेको पाइएको छ ।
- समग्र विश्लेषणलाई हेर्दा विद्यार्थीहरूमा बढी त्रुटि गर्ने कारणहरूमा मातृभाषाको प्रभाव, सामाजिक र पारिवारिक वातावरण, समुदायको प्रभाव, विद्यालयको भौतिक तथा

व्यवस्थापन पक्ष र शैक्षिक पक्ष कमजोर हुनु, शिक्षकहरूलाई तालिमको अभाव र भाषाप्रति उदासीनता आदि रहेको देखिन्छ ।

५.३ उपयोगिता

प्रस्तुत अध्ययन सुनसरी जिल्लाका कक्षा ११ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको विश्लेषणमा केन्द्रित रहेकाले भाषासँग सम्बन्धित भएर अध्ययन, अध्यापन, अनुसन्धान जस्ता कार्य गर्ने विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक तथा भाषिक अध्ययनमा जिज्ञासा राख्ने सम्पूर्ण पक्षलाई उपयोगी रहेको छ । प्रस्तुत अध्ययनको उपयोगिताहरूलाई बुँदागत रूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- प्रस्तुत शोधपत्र नेपालीको भाषिक व्यवस्थासँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन विश्लेषण गर्ने सम्पूर्ण जिज्ञासुहरूलाई उपयोगी हुनेछ ।
- नेपालीभाषामा अनुसन्धान गर्न, पाठ्यपुस्तक लेखक, पाठ्यक्रम निर्माता, पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक निर्माण कार्यमा शिक्षक आदिलाई समेत प्रस्तुत अध्ययन उपयोगी हुनेछ ।
- नेपाली भाषा सिक्ने विद्यार्थीहरूका त्रुटि क्षेत्र पत्ता लगाई निराकरणात्मक शिक्षण गर्न यो अध्ययन उपयोगी हुनेछ ।
- अध्ययन अध्यापनका क्रममा हुनेगरेका त्रुटिहरू पत्ता लगाउन र त्यसको निदानात्मक उपाय पहिल्याउन यो अध्ययन उपयोगी हुनेछ ।
- विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र पाठ्यसामग्रीको निर्माण गर्न यो अध्ययन उपयोगी हुनेछ ।
- विद्यार्थीहरूलाई भाषिक सीपको विकास गराउन तथा भाषिक सीपमा दक्ष बनाउन यो अध्ययनले सहयोगी भूमिका खेल्नेछ ।

सन्दर्भसामग्री सूची

- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६२), 'सामाजिक र प्रायोगिक भाषाविज्ञान', काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।
- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६५), 'समसामयिक नेपाली व्याकरण', काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६७), 'प्रयोगात्मक नेपाली व्याकरण', काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।
- अर्याल, रुक्मागत (२०७०), 'स्याङ्जा जिल्लामा कक्षा ९ मा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।
- एटम, नेत्र र बराल, कृष्ण हरि (२०६६), 'माध्यमिक नेपाली व्याकरण अभिव्यक्ति र अभ्यास', काठमाडौं : तलेजु प्रकाशन, भोटाहिटी ।
- खनाल, लालकुमारी (२०७०), 'स्याङ्जा जिल्लाका कक्षा ८ मा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूको वाक्यगठन क्षमताको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।
- गौतम, शुसिला (२०७०), 'स्याङ्जा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत गुरुङभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।
- गौतम, देवीप्रसाद र चौलागाईं, प्रेमप्रसाद (२०७०), 'भाषाविज्ञान' (दो.सं.), काठमाडौं : पाठ्यसामग्री पसल ।
- घिमिरे, कोविद (२०६९), 'मैथिलीभाषी मुसहर विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।
- जोशी, शिवराज (२०७२), 'बझाङ जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।
- ढकाल, शान्तिप्रसाद (२०६६), 'सामान्य भाषाविज्ञान', काठमाडौं : सनलाइट पब्लिकेशन ।

थापा, बुद्धिकला (२०७२), 'पाल्पा जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत मगरभाषी विद्यार्थीले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

देव, गुडि (२०७३), 'सप्तरी जिल्लाको कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

नेपाल सरकार (२०७४), 'नेपालको संविधान' काठमाडौं : कानून किताब व्यवस्था समिति ।
न्यौपाने, टड्क प्रसाद र अन्य (२०६७), 'सामान्य भाषा विज्ञान', काठमाडौं : सनलाइट पब्लिकेशन ।

पण्डित, रूकमिनीकुमारी (२०७४), 'सुनसरी जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

पौडेल, नेत्र प्रसाद र खनाल, गणेश प्रसाद (२०६४), 'नवीन नेपाली व्याकरण', काठमाडौं : पैरवी प्रकाशन ।

पौडेल, माधव प्रसाद (२०६९), 'प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयामहरू', काठमाडौं : हेरिटेज पब्लिसर्स एण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स प्रा.लि. ।

बन्धू, चूडामणि (२०६५), 'अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन लेखन', काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

भट्टराई, डि.पी. र हुङ्गेल, डिल्लीराम (२०७०), 'माध्यमिक नेपाली व्याकरण र अभिव्यक्ति', काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार, भोटाहिटी ।

भारती, सरिता (२०७४) द्वारा 'बारा जिल्लाका कक्षा छमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्य गठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

भुजेल, ध्रुवकुमार (२०६७), 'उपयोगी नेपाली व्याकरण तथा रचना', राजविराज : उत्तम प्रकाशन ।

मल्ल रङ्गबहादुर, (२०७१), 'जाजरकोट जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन', शिक्षा स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

- लामिछाने, यादवप्रकाश (२०५८), 'सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान तथा नेपाली भाषा' (ते.सं.), काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- शर्मा, केदारप्रसाद र पौडेल, माधवप्रसाद (२०६८), 'नेपाली भाषा र साहित्य शिक्षण' (दो.सं.), काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- शर्मा, मोहनराज (२०७१), 'प्रज्ञा नेपाली सन्दर्भ व्याकरण', काठमाडौं : नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
- सुवेदी, केशव र अन्य (२०७५), 'सबैको नेपाली' (नवौं सं.), ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

परिशिष्ट क

अनुसन्धान गरिएका सामुदायिक विद्यालयहरू

क्र.सं.	विद्यालयको नाम र ठेगाना
१	श्री शारदा माध्यमिक विद्यालय ईनरवा-९, बलाहा, सुनसरी
२	श्री शारदा माध्यमिक विद्यालय(१-१२) रामपुरढोग, सुनसरी
३	श्री जनता माध्यमिक विद्यालय मधुवन-५, सुनसरी
४	श्री प्रकाश माध्यमिक विद्यालय बराहक्षेत्र-१०, प्रकाशपुर, सुनसरी
५	श्री जनता माध्यमिक विद्यालय इटहरी, सुनसरी

अनुसन्धान गरिएका संस्थागत विद्यालयहरू

क्र.सं.	विद्यालयको नाम र ठेगाना
१	नवयुग एकेडमी ईनरुवा-९, बलहा, सुनसरी
२	कस्तुरी सेकेन्डरी स्कुल इटहरी, सुनसरी
३	कोशी सेन्ट जेम्स आवासीय माध्यमिक विद्यालय इटहरी-९, सुनसरी
४	गोदावरी विद्या मन्दिर माध्यमिक विद्यालय इटहरी-८, सुनसरी
५	ग्रीन पीस एकेडमी सेकेन्डरी स्कुल एण्ड कलेज इटहरी-१, सुनसरी

परिशिष्ट ख

अनुसन्धान गरिएका सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको नाम र प्राप्ताङ्क

छात्रा												
क्र. सं.	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क										
		लि.	व.	पु.	का.	प.	भा.	वा.	कार.	क.	वाक्.	जम्मा
१	सोनिका विष्ट	१०	१०	६	५	६	९	७	३.५	१	९	६६.५
२	लक्ष्मी मण्डल	८	८	९	५	२	७	५	३.५	२	९	५८.५
३	रोशन खातुन	२	८	५	२	५	४	२	१.५	१	२	३२.५
४	दुर्गा मेहता	४	४	७	३	२	२	०	२.५	०	३	२७.५
५	धिरा मेहता	४	३	२	०	०	३	३	१	१	०	१७
६	सुजिता उरावँ	६	६	६	८	२	२	४	२.५	१	४	४१.५
७	स्वेता सापकोटा	४	१०	३	८	३	५	७	२	३	५	५०
८	कमला विक	७	८	५	९	८	२	२	४.५	१	२	४८.५
९	बालिका श्रेष्ठ	४	८	३	६	२	५	७	३	१	०	३९
१०	सिफला चन्द्रवंशी	८	८	६	८	७	७	७	३.५	२	४	६०.५
११	सिताराकुमारी गुप्ता	८	१०	२	७	२	३	४	२	४	५	४७
१२	पुनमकुमारी मेहता	४	७	७	३	२	१	२	४	१	२	३३
१३	नेहाकुमारी गुप्ता	१०	१०	७	३	५	४	३	३.५	४	५	५४.५
१४	जानुकाकुमारी मेहता	२	६	८	६	५	५	६	३	४	५	५०
१५	सुमिन्त्राकुमारी साह	१०	१०	१०	१०	७	६	५	३	४	७	७२
१६	सीना उरावँ	२	३	४	४	२	४	१	०	१	०	२१
१७	रानी पौदार	६	४	३	२	१	३	२	१	१	४	२७
१८	ज्योतीकुमारी साह	२	२	२	४	०	२	१	०	१	१	१५
१९	सङ्गीता सर्मा	६	६	८	३	४	५	६	०	३	१०	५१
२०	पूजा मेहता	८	५	९	३	५	५	२	१	२	४	४४
२१	लक्ष्मी राई	५	६	३	३	३	३	१	०	१	०	२५
२२	सिर्जना तामाङ	१०	८	३	२	१	२	२	०	१	३	३२
२३	सुभद्रा पराजुली	४	६	२	६	५	३	२	०.५	१	८	३७.५

२४	चीनादेवी लिम्बू	४	४	२	१०	१	३	१	०	०	२	२७
२५	सिर्जना पौडेल	४	८	२	६	३	२	२	२.५	२	५	३६.५
छात्र												
१	प्रमोदकुमार मण्डल	३	८	२	१	१	३	०	१	०	४	२३
२	दिपनारायण चौधरी	४	४	१	४	१	४	१	२.५	२	५	२८.५
३	अमृत पण्डित	४	८	२	१	२	२	१	१	१	३	२५
४	अब्दुल्ला खान	२	५	३	१	०	६	१	०	१	०	१९
५	निरज शर्मा	३	३	४	२	३	३	०	२.५	१	३	२४.५
६	राजेश चन्द्रवंशी	५	६	२	६	०	४	२	१.५	१	३	३०.५
७	समसाद अली	५	३	२	१	१	३	२	०	०	१	१८
८	मदनकुमार कविरथ	२	४	३	३	०	२	१	१	१	१	१८
९	समसुल मन्सुरी	२	२	२	०	१	१	१	१	०	०	१०
१०	केशव कविरथ	४	६	३	०	१	४	४	१	१	१	२५
११	भुपेन्द्र राम	१	२	०	०	०	३	२	०	०	२	१०
१२	मुकेशकुमार रजक	३	३	२	०	१	४	३	२	१	१	२०
१३	मनोज साह	४	२	७	१	८	४	३	४.५	०	१	३४.५
१४	अजित कुमार गुप्ता	३	४	२	३	१	४	३	२	०	६	२८
१५	राजकुमार मण्डल	३	२	२	०	१	३	३	२	१	३	२०
१६	रञ्जितकुमार मेहता	७	३	३	२	४	२	२	१	१	५	३०
१७	अरविन मेहता	४	३	६	३	४	५	१	२	१	६	३५
१८	रूपेश मेहता	५	३	५	०	२	५	२	०	१	५	२८
१९	रोशन मेहता	४	३	६	२	०	५	३	१	०	०	२४
२०	अरविन्द्रप्रसाद मेहता	४	२	२	४	१	३	४	०	१	०	२१
२१	सुरेन्द्र तामाङ	२	८	०	३	२	३	१	१.५	१	०	२१.५
२२	एलिस खनाल	४	४	२	७	०	२	२	०	२	६	२९
२३	खगेन्द्र खड्का	४	६	२	४	४	३	२	१	१	३	३०
२४	लिलावहादुर अधिकारी	६	४	२	१	३	३	३	१	०	०	२३
२५	सुशिल बरुवाल	४	४	६	६	३	२	३	०	०	२	३०

अनुसन्धान गरिएका संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको नाम र प्राप्ताङ्क

छात्रा												
क्र. सं.	विद्यार्थीको नाम	प्राप्ताङ्क										
		लि.	व.	पु.	का.	प.	भा.	वा.	कार.	क.	वाक्.	जम्मा
१	टिना रोनियार	१०	१०	१०	९	९	८	७	७.५	६	५	८१.५
२	समीक्षा कार्की	४	१०	१०	१०	१०	७	८	८.५	८	५	८०.५
३	सपना राई	१०	१०	६	८	९	८	८	७.५	४	५	७५.५
४	स्वीकृती पोखरेल	८	१०	१०	६	५	९	७	५	८	९	७७
५	सुदिक्षा निरौला	८	१०	१०	६	५	९	७	४.५	४	९	७२.५
६	गृष्मा कोइराला	८	६	३	४	१	२	१	२	२	५	३४
७	भूमिका खड्का	४	१०	८	२	२	७	४	०	१	४	४२
८	शान्ता निरौला	१०	१०	३	५	२	५	१	१	१	४	४२
९	सन्ध्या विक	१०	१०	३	८	४	५	२	०.५	२	२	४६.५
१०	रमिला राई	४	६	५	१	२	५	२	२.५	१	२	३०.५
११	श्रुति खड्का	८	१०	६	६	७	५	८	७.५	८	१०	७५.५
१२	रचना सुवेदी	१०	१०	१०	१०	६	७	७	८.५	६	१०	८४.५
१३	प्रिजा दत्त	१०	१०	८	१०	८	१०	७	६	४	१०	८३
१४	सीमा राउत	१०	१०	७	१०	७	५	५	५	१	८	६८
१५	प्रस्तुति श्रेष्ठ	८	९	८	५	३	६	५	३.५	२	६	५५.५
१६	सदीक्षा पराजुली	८	८	६	५	३	३	७	१	२	९	५२
१७	ईशा कोइराला	१०	१०	८	१०	८	७	८	२.५	६	१०	७९.५
१८	गरिमा निरौला	४	८	४	२	४	५	३	०.५	२	३	३५.५
१९	रिया पोखरेल	१०	१०	८	९	६	८	५	१.५	४	७	६८.५
२०	अस्मिता गुप्ता	४	१०	८	७	१०	६	६	१	६	६	६४
२१	रेनु शर्मा	१०	१०	१०	९	३	७	१०	९	४	१०	८२
२२	कल्पना मण्डल	१०	१०	८	१०	८	५	५	६.५	४	६	७२.५
२३	हिना अंसारी	१०	१०	६	९	१०	९	६	८	४	७	७९
२४	सविना पोखरेल	१०	१०	६	१०	८	७	७	८	२	५	७३
२५	साहाना खातुन	१०	१०	६	९	१०	९	८	८	४	७	८१

छात्र												
१	सौजन लिम्बू	१०	४	७	५	२	३	४	१	२	४	४२
२	सागर बस्नेत	४	१०	६	७	७	७	६	५.५	१	८	६१.५
३	क्षितिज मगर	१०	१०	१०	१०	७	७	६	१०	२	६	७८
४	आयुष थापा	४	४	६	९	८	७	८	७.५	१	१०	६४.५
५	महेश पोखरेल	१०	१०	८	९	१०	८	७	४.५	६	८	८०.५
६	दिपेश सरदार	४	४	३	४	१	३	२	१	१	५	२८
७	प्रताप गुरुड	१०	५	५	१	२	२	७	१	१	४	३८
८	सन्तोषकुमार तामाड	४	८	९	०	२	२	२	०	१	०	२८
९	शिवनारायण चौधरी	३	५	६	३	०	२	१	०	०	१	२१
१०	सुदिप कटुवाल	६	७	२	२	२	५	४	०	०	४	३२
११	सागर पौडेल	८	६	७	९	३	८	७	०.५	६	१०	६४.५
१२	दिव्यपति भट्टराई	१०	१०	८	१०	१०	७	१०	९	१०	१०	९४
१३	विवश भट्टराई	१०	१०	८	१०	५	६	८	०	४	८	६९
१४	अन्तिम राई	१०	१०	१०	१०	१०	१०	९	६	०	६	८१
१५	रोशन कार्की	१०	१०	८	१०	८	१०	९	६	०	८	७९
१६	सनम तामाड	८	३	५	५	२	२	५	१	२	०	३३
१७	विशाल थापा	८	६	३	५	२	७	७	०	१	०	३९
१८	शान्तिराम तिवारी	८	४	६	५	३	१०	८	०	२	६	५२
१९	निकेभ श्रेष्ठ	८	८	५	७	४	८	६	१	०	४	५१
२०	टड्क राई	१०	१०	१०	८	८	५	७	१	६	८	७३
२१	पवनकुमार मेहता	४	४	४	७	३	४	६	५	३	५	४५
२२	सागर न्यौपाने	१०	१०	८	१०	८	९	८	५	६	६	८०
२३	दिपक साह तेली	१०	९	८	१०	८	७	७	५	६	६	७६
२४	राजेश मेहता	१०	८	६	७	२	३	८	५	१	७	५७
२५	विभाष कर्ण	८	१०	१०	७	२	३	३	४	३	९	५९

प्रश्नावली

कक्षा ११ का विद्यार्थीका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली

विद्यालयको नाम :	पूर्णाङ्क : १००
विद्यार्थीको नाम :	उत्तीर्णाङ्क : ३५
मिति :	समय : १:३० घण्टा

बहुबैकल्पिक प्रश्न

२०×१=२०

ठिक उत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस् ।

१. तलको कुन वाक्यले स्त्रीलिङ्ग जनाउँछ ?

(क) राम र गीता आए ।

(ख) केटो र केटी रोए ।

(ग) कल्पना अमेरिकाबाट आई ।

(घ) मामाहरू घर आउनुभयो ।

२. तलका मध्ये पुलिङ्ग जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) माइजू र काकी घुम्न जानुभयो ।

(ख) बहिनी बजार गई ।

(ग) विद्यार्थीहरू विद्यालय गए ।

(घ) विकाश अमेरिका गयो ।

३. एक वचन जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) म र तिमी विराटनगरमा भेट्छौं ।

(ख) तिमीहरू उपन्यास पढ्छौं ।

(ग) म धरानमा काम गर्छु ।

(घ) उनीहरू गजल गाउँछन् ।

४. बहुवचन जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) म र कल्पना कविता लेख्छौं ।

(ख) नानी उपन्यास पढ्छे ।

(ग) म भकुन्डो खेल्छु ।

(घ) बहिनी निबन्ध लेख्छन् ।

५. प्रथम पुरुष जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) हामी निबन्ध लेख्छौं ।

(ख) राम चन्द्रागिरी जान्छ ।

(ग) उनी बालकथा लेख्छन् ।

(घ) उनीहरू घुम्न गएका छन् ।

६. द्वितीय पुरुष जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) तपाईं प्राध्यापक हुनुहुन्छ ।

(ख) उनी लेखक हुन् ।

(ग) म महाकाव्य लेख्दै छु ।

(घ) उनीहरू मेला भर्न जान्छन् ।

७. वर्तमान काल जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) विद्यार्थी विद्यालय जान्छ ।

(ख) खेतालाले काम गरेका थिए ।

(ग) रामले खीर खायो ।

(घ) सरीताले गीतगा उनेछे ।

८. भूत काल जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) बहिनी पाठ पढ्नेछे ।

(ग) गोपाल पोखरा गएको छ ।

(ख) म र तिमी कविता लेख्छौं ।

(घ) रीता क्रिकेट खेल्दै थिई ।

९. पूर्ण पक्षको उदाहरण कुन हो ?

(क) शर्मिला गजल लेख्नेछे ।

(ग) रमिताले क्रिकेट खेलेकी छे ।

(ख) ऊ कथा लेख्दै छे ।

(घ) सपना चलचित्र खेल्थी ।

१०. अभ्यस्त पक्षको वाक्य कुन हो ?

(क) दिनेशले निबन्ध पढेछ ।

(ग) श्यामा गीत र गजल पढ्थी ।

(ख) हरिप्रसाद गाडी चलाउँछ ।

(घ) सुस्मिता किताब पढ्दै छे ।

११. इच्छार्थ जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) विकाश घुम्न जाओस् ।

(ग) विकाश मेला भर्न जाँदैन ।

(ख) रमा घुम्न जान्थी ।

(घ) के विश्वास जुम्ला जान्छ ?

१२. सङ्केतार्थक वाक्य कुन हो ?

(क) तँ चिरायु भएस् ।

(ग) तिमी नाटक लेखे ।

(ख) पानी परे जाडो बढ्छ ।

(घ) तिमीहरू नाटक लेख ।

१३. कर्म वाच्य जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) तँ किताब पढ्छेस् ।

(ग) मस्त सुतिन्छ ।

(ख) हरिबाट पुस्तकहरू पढिए ।

(घ) म फलफुल बेच्छु ।

१४. कर्तृ वाच्य को उदाहरण कुन हो ?

(क) रामद्वारा कथाहरू लेखिन्छन् ।

(ग) महेन्द्र किताब लेख्छ ।

(ख) रामद्वारा के लेखिन्छ?

(घ) श्यामद्वारा गीतहरू लेखिन्छन् ।

१५. सम्प्रदान कारकको उदाहरण कुन हो ?

(क) मैले गीतालाई बोलाएँ ।

(ग) राम धरानबाट आयो ।

(ख) उसले रीतालाई चिठी दियो ।

(घ) छानामाथि भकुण्डो छ ।

१६. करण कारक जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) छाता हातमा छ ।

(ग) म कलमले लेख्छु ।

(ख) माला बेहुलालाई हो ।

(घ) केटाले सेल खायो ।

१७. संयुक्त वाक्य जनाउने वाक्य कुन हो ?

(क) अँध्यारो हुन्छ अनि बत्ती बाल ।

(ख) पहिराले बाटो थुन्यो ।

(ग) जब वर्षा हुन्छ तब जाडो बढ्छ ।

(घ) ऊ जान्ने भएर पनि लोभी छ ।

१८. मिश्र वाक्यको उदाहरण कुन हो ?

(क) धारामा पानी आउँछ र म नुहाउँछु ।

(ख) म धारामा नुहाउँछु ।

(ग) धारामा पानी आयो भने म नुहाउँछु ।

(घ) राम गरिब छ तर दुखी छैन ।

१९. प्रत्यक्ष कथनको उदाहरण कुन हो ?

(क) उसले भन्यो, “म अभै खेल्छु ।” (ख) म अभै खेल्छु भनेर उसले भन्यो ।

(ग) हरिले ऊ अभै खेल्ने कुरा जनायो । (घ) काम त राम्रो छ भनी उसले भन्यो ।

२०. कुन वाक्यले अप्रत्यक्ष कथन जनाउँछ ?

(क) उसले अभै पढ्छु भन्यो ।

(ख) उसले भन्यो, “म अभै पढ्छु ।”

(ग) “म अभै पढ्छु”, उसले भन्यो ।

(घ) उसले “म अभै पढ्छु” भन्यो ।

उपयुक्त शब्द छान्नी खाली ठाउँ भर्नुहोस् ।

१४×१=१४

(क) लिङ्ग

१. गोपालकी बहिनीले कथा.....। (लेखी, लेख्यो)

२. सीताको छोरोले मीठो गीत.....। (गायो, गाई)

(ख) वचन

१. गीता, सीता, हरि र कविताले उसलाई.....। (पिटी, पिटे)

२. कविता मेरी छोरीलाई। (पढाउँछे, पढाउँछन्)

(ग) पुरुष

१. हामी जाडामा बगिया.....। (खान्छौँ, खान्छन्)

२. तँ आज किन यति..... ? (हाँस्छे, हाँस्छेस्)

(घ) काल

१. विपासाले निबन्ध। (लेख्: भूतकाल)

२. तँ नयाँ गजल सङ्ग्रह। (पढ्: भविष्यत् काल)

(ङ) पक्ष

१. उनीहरू विहान अवेलासम्म.....। (सुत्: अज्ञात भूत)

२. मैले खण्डकाव्य। (लेख्: पूर्ण वर्तमान)

(च) वाच्य

१. आफू त खुब.....। (नाचिन्छ, नाच्छ)
२. मद्वारा कविता, गजल र गीत.....। (लेखिए, लेखियो)

(छ) भाव

१. तिमी बिहान चाँडै। (उठे, उठेस्)
२. शिक्षकले पाठ राम्ररी। (पढाउलान्, पढाउला)

दिइएको निर्देशनका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् ।

१. तलका वाक्यहरूको लिङ्ग परिवर्तन गर्नुहोस् : ३×२=६

- (क) रामको छोराले कार किन्यो ।
.....
- (ख) सीताकी माइजू घुम्न जानुभयो ।
.....
- (ग) रामकी कान्छी बहिनी मस्त नाँच्छिन् ।
.....

२. तलका वाक्यहरूको वचन परिवर्तन गरी लेख्नुहोस्: ३×२=६

- (क) हामी भोलि शहर आउँछौं ।
.....
- (ख) विद्यार्थीले परीक्षा राम्ररी लेख्यो ।
.....
- (ग) म होटेलमा खाना खान्छु ।
.....

३. कोष्ठकको निर्देशन अनुसार वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ३×२=६

- (क) म मीठो गीत गाउँछु । (तृतीय पुरुष)
.....
- (ख) उनीहरू क्रिकेट खेल जान्छन् । (प्रथम पुरुष)
.....

(ग) हामी भोलि विद्यालय आउँछौं । (द्वितीय पुरुष)

.....

४. कोष्ठकको निर्देशन अनुसार काल परिवर्तन गर्नुहोस् : ३×२=६

(क) म वैशाखमा परीक्षा दिन्छु । (भूतकाल)

.....

(ख) नेत्रप्रसाद जुरुक्क उठ्यो । (वर्तमान)

.....

(ग) सिवानी देश विकास हुने काम गर्छे । (भविष्यत्)

.....

५. तलका निर्देशन अनुसार पक्ष परिवर्तन गर्नुहोस् : ३×२=६

(क) तिम्रै मायामा पग्लिएकी छु । (अज्ञात)

.....

(ख) आउन चाहिँ म निश्चित रूपले आउँछु । (पूर्ण)

.....

(ग) म कक्षामा सधैं प्रथम हुन्छु । (अभ्यस्त)

.....

६. निर्देशन अनुसार भाव परिवर्तन गर्नुहोस्: ३×२=६

(क) तँ पोखरा जान्छेस् । (इच्छार्थ)

.....

(ख) उनीहरू चलचित्रको छाँयाङ्कन गर्न जान्छन् । (सम्भावनार्थक)

.....

(ग) बादल लागेर पानी पर्यो । (संकेतार्थक)

.....

७. निर्देशन अनुसार वाच्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ३×२=६

(क) राम कथा, उपन्यास र खण्डकाव्य पढ्छ । (कर्मवाच्य)

.....

(ख) मद्वारा चिठी लेखियो । (कर्तृ वाच्य)

.....

(ग) म त मस्त सुत्छु । (भाववाच्य)

.....

८. कोष्ठकको निर्देशन अनुसार वाक्यान्तरण गर्नुहोस् : ८×२=१६

(क) बादल लाग्छ अनि पानी पर्छ । (सरल वाक्य)

.....

(ख) जब पानी पर्छ तब बाली सप्रन्छ । (संयुक्त वाक्य)

.....

(ग) जति रात पर्दै जान्छ त्यति चिसो बढ्दै जान्छ । (सरल वाक्य)

.....

(घ) इच्छा हुँदा उपाय हुन्छ । (मिश्रवाक्य)

.....

(ङ) तिमिले भन्यौ, “म चित्रप्रदर्शनी हेर्छु ।” (अप्रत्यक्ष कथन)

.....

(च) सबैले के माने भने बुद्ध त महामानव हुन् । (प्रत्यक्ष कथन)

.....

(छ) मैले उसलाई भनें, “तिमी उत्तीर्ण हुन्छौ ।” (अप्रत्यक्ष कथन)

.....

(ज) रामले ऊ अभै पढ्छ भन्यो । (प्रत्यक्ष कथन)

.....

९. रेखाङ्कित पदहरूको कारक पहिल्याउनुहोस् : ४×२=८

(क) केटाहरूले धरानबाट ल्याएको कपडा बजारमा बेचे ।

.....

(ख) रामले रावणलाई तीरले मारेर सीतालाई लड्काबाट ल्याए ।

.....

(ग) मैले कलमले चिठी लेखेर पोखरामा बस्ने साथीलाई पठाएँ ।

.....

(घ) उसले बजारबाट आउँदै गरेको रमालाई सडकमा भेट्यो ।

.....

व्यक्तिवृत्त

नाम : उमेशकुमार पण्डित
जन्ममिति : २०३७/०४/०२
स्थायी ठेगाना : कोशी गाउँपालिका-५, सुनसरी
बुबाको नाम : श्री रामदास पण्डित
आमाको नाम : श्रीमती ललितादेवी पण्डित
धर्म : हिन्दु
राष्ट्रियता : नेपाली
भाषा : नेपाली, मैथली, हिन्दी, भोजपुरी र अङ्ग्रेजी
मोबाइल नं. : ९८६३४४५५२७/९८०४३६९३२७
इमेल : panditumesh57@gmail.com

शिक्षा

तह	साल	शिक्षण संस्था	उत्तीर्ण श्रेणी
प्रवेशिका	२०५३	श्री कोशी माध्यमिक विद्यालय पश्चिम कुशाहा, सुनसरी	द्वितीय
१०+२	२०५७	हरिनगरा उ.मा.वि. हरिनगरा, सुनसरी	द्वितीय
स्नातक	२०६४	धनकुटा बहुमुखी क्याम्पस, धनकुटा	द्वितीय
स्नातकोत्तर		विश्वविद्यालय क्याम्पस त्रि.वि. कीर्तिपुर	अध्ययनरत